

Мехмет Кемаль Пилавогълу

**ОГЪЛУМ МЕМЕТКЕ
ОН ЭКИ НАСИАТ**

Акъмесджит
2007

ББК 86.38

П-32

*Бу китап тюркиели динкъардашымыз
Мехмет Алтунбашиныъ малиевий ярдымы
ве азербайджанлы нашир
Али-бей Шамильнинъ къолтутуву саесинде
дюнья юзюни коръди.
Аллаһ олардан разы олсун!*

**Китап Къырым мусульманларынынъ
Муфтияты тарафындан бакъылды ве
такъдирленди**

Терджиме эткен: **Зера Бекирова**
Муаррир: **Закир Къуртнезир**
Месуль муаррир: **Эдие Муслимова**

БАБА ОГЮТЛЕРИ

Урьметли окъуйыджылар!

Сиз тюркиели яызджы, журналист, Ислям динининъ фааль тергъибатчыларындан бири Мехмет Кемаль Пилавогълунынъ ана тилимизде нешир олунгъан бешинджи рисалесини элинъызге алдынъыз. Кодемдже ойле пек буюк олмагъан ишбу китапчыкъ «Огълум Меметке он эки насиат» дие адландырылгъан.

Эбет, баба огълуна 12 насиат, огют бере. Я аджеба, не ичюн 12 насиат?! Булардан башкъа огют бермек керек дегильми?

Баба эвлядынынъ инсафлы, намуслы, арлы, инсанпервер, ватанпервер олуп етишмеси тыпкъы шу 12 насиатны етерли саямы?

Заныма коре, муэллиф эвлят тербиесинде айны шу 12 насиатны етерли, башкъа огют бермеге аджет ёкъ, деп саймай. Амма огютлернинъ энъ муимлери ве эсаслылары оларакъ, буны айрыджа къайд этмек керек ки, бу рисалеге кирсетильген огютлерни огге сюрмеге истей, бунынъ ичюн де, олар узеринде темелли ве тефсилатлы токътала. Затен бу да чокъ догъру.

Мехмет Кемаль Пилавогълунынъ рисалелеринде эвлятларгъа севги-сайгъынен, урьметнен мурад-

жаатта булунмакъ – онынъ озюне хас бир услюп-тир. Бу китапчыкъны элинъизге алып окъур экенсиз, «Севимли огълум Мемет!», «Севимли огълум!» денильген хитапларгъа сыкъ-сыкъ расткеледжек-синъиз. Бу ибарелер бабанынъ огълуна нисбетен урьмет, севги-сайгъысыны ифаде этмекнен берабер, бабаларнынъ эвлятларына насиат эткен вакъытларында эвлятларына насыл мураджаатта булунмалары кереклигини де косътере.

Рисаледеки бабанынъ огълу Меметке берген насиатлары адий аят теджрибесинден ибарет дегиль. 12 насиатнынъ эр биринде Къур’ан-ы Керимден аетлер, хадис-и шерифлерден мисаллер ве риваетлер кетирильген алда, о насиатнынъ диний темеллери бериле.

Инанам ки, ишбу рисале ялынъыз яшларымыз, эвлятларымыз ичюн дегиль, атта ана-бабаларнынъ озълери ичюн де, олдукъча файдалыдыр. Олар бу китапчыкътан насиат этиов усулыны огренирлер. Шунынъ ичюн оны сизлерге такъдим этер экеним, ишбу 12 насиатны окъуп, шубесиз муэллифнинъ эмегинден разы ве мемнун оларакъ, рахметлининъ рухына дуа этеджегинъизге эминим.

Закир КЪУРТНЕЗИР,

*Махсус мухаррир, Къырым мусульманлары
муфтисининъ матбуат-нешир ишлери
боюнджа муавини.*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

БИСМИЛЛЯХИР РАХМАНИР РАХИИМ

Кириш сёз

Огълум Мемет!..

Аллаһ бу алемни адам ичюн, Адемни де озю ичюн яратты. Алемде не бар исе, адамгъа хызметчи эти. Огълум, коресинъ ки, эр шей адамгъа хызмет этмекте. Адам бу алемнинъ сонъсуз эсрарларына даларакъ, акъикъатларына етише, алемге укюм этмекте. Бу ниаетсиз яни сонъу олмагъан бу къудретнинъ азаметини сезгенлер миннетдар олып, буны яраткъан Раббилерине севда олалар. Сездегенлер исе къафир олуп, Аллаһны инкъар этелер.

Огълум Мемет!.. Иште сен бу алемнинъ ичинде Аллаһнынъ бу къудрети буюклигини сезген миннетдар бир бабанынъ огълусынъ. Сени яраткъан Халикъ къудретли элинен уйте-ерек, рухлар алеминден джанлылар алемине кетирди. Шимди сен бу алемде яни шеадет алеминде булунмакътасынъ. Бу алем йыл-

дызларынен, айларынен, кунешлеринен, сайы-эсапсыз осюмликлеринен, айван ве инсанларынен толу бир алемдир.

Огълум Мемет!.. Сен кучюк вуджудынънен къаранлыкъ геджелерде кезер экенсинъ, кокни къаплагъан эсапсыз йылдызларны, о парылдагъан айни корип, айрет иле сейир этесинъ. Оны яраткъаннынъ не буюк бир Яратыджы олгъаныны анълайсынъ. О кучюк къальбинъ Раббинъе буюк севги, ашкъ ве раатлыкъ иле толгъаныны коре ве шукюр этесинъ. Шу къоджаман дагълар, шу сонъу корюнмеген денъизлер, лятиф булутлар, боджеклер, ерге серильген уджсыз-буджакъсыз ешилликлер сенинъ о гузель къальбинънинъ теренликлеринде ким бильсин Яратыджыгъа нисбетен не буюк эеджанлар уяндырыр, сени айретлерге далдырыр.

Иште, огълум Мемет!.. Мен де бу дюньягъа келип, бу сонъсузлыкълар ичинде айрет иле юрьмектем. Бу мисильсиз гузелликлер, яратылышлар эр анъ къальбимде Раббиме нисбетен сонъсыз эеджанлар, ашкъ-муаббет толуп ташмакъта. Бу татлы эеджанны къальбимнинъ теренликлерине къояракъ, озюмни иссиз, сессиз ерлерге атмакъта зевкъ дуям. Мистик тюшонджелерден узакъ олгъан бу юдже далув-

ларда инсаннынъ акъылына билесинъми не келе? Иште, огълум, сен иле берабер бу юдже хатырагъа, бу хатыранынъ берген суаллерине, оларгъа бериледжек джевапларгъа далайыкъ.

Огълум Мемет!.. Билем ки, сенинъ о гузель къальбинъден фышкъырып чыкъкъан ильк суаль бойле олур:

– Бабачыгъым, бу алем недир? Бу ай, кунеш, бу йылдызлар недир? Бу дениъзлер, бу дагълар, бу чечеклер, боджеклер, бу кундюз, бу гедже недир? Бу сонъсуз шейлер къайдан кельдилер? Оларны яраткъан ве яптыргъан ким? – деп сорайджакъсынъ.

Огълум Мемет!.. Бу буюк алем, бунынъ ичинде топлулыкъ сени, мени яраткъаннынъ сонъсуз муджизелеридир. Эм де Онынъ барлыгъынынъ ве бирлигининъ бирер шаатларыдыр. Бу чокълукъта шу бирликни билип тапмакъ, севмек ичюн бирер муджизедир. Инсан бу сонъсуз гузеллик ичинде энъ мукеммель ве энъ мукеррем олгъан бир яратылыштыр. Иште, бу алем бу мукеррем инсангъа бир дерсхане ве бир ибадетхане олгъан. Инсан бу дерсханеде ибретнен бакъкъаны къадар илим, тасиль алыр. Алим ве окъумыш олур. Бу дюньягъа келип кетмек сырынынъ икметини анълап би-

лир. Акс алда адам бу алемге гоньюль берир, джаиль къалыр ве акъикъатны анълавда кёр ве сагъыр олып, алемден кетер.

Огълум Мемет!.. Раббинъ сени бу алемге буларны билип огренмек ичюн ёллады. Пек кыска омюринъ девамында буны огренмек ичюн санъа акъыл ве буюк къабилиетлер багъышлады. Сени джумледен азиз ве мукеррем этти ве джумле алемни бу адамгъа хызметчи этти. Ве кене де бахшышларындан пейгъамберлер ве китаплар ёллап, бу буюк акъикъатны бильдирди. Эгер о юдже Яраданнынъ бу буюк эдиелери олмаса эди, биз бу сонъсузлыкълар ичинде бу сырнынъ акъикъатыны насыл дуяр ве билир эдик?!

Огълум Мемет!.. Сен бизнен Китапкъа инанмагъан, ялынъыз акъыл ве хаялларгъа берильген фельсефеджилернинъ бу чокълукъ ичинде бу акъикъатнынъ сырларыны анъламагъанларыны корип, айретте къалырсынъ.

Эй, огълум Мемет!.. Аллах Таала бизге бутюн бу акъикъатларны, кельмек-кетмекте икметлерни беян эткен иляхий китап – Къур'ан-ы Керимни эндирди. Биз онынъ ярдымынен бу сонъсуз ниметлернинъ сырыны, икметини ве бизим буларнынъ огюндеки вазифелеримизни билемиз.

Эй, огълум Мемет!.. Аллаһ бизге энъ севимли къулы ве эльчиси Мухаммед алейхисселямны ребер этти. Ве бизни онынъ уммети этти. Аллаһ Таалянынъ бу сынъырсыз ниметине сынъырсыз шукюрлер этемиз.

Эй, огълум Мемет!.. Бойлеликнен, сен ве мен бу сынъырсыз ниметлерге гъаркъ олдыкъ. Буны тек бильмекнен сынъырланмакъ дегиль де, бу бильгилерни арттырмакъ лязимдир. Чюнки, илим инсанларны акъикъяткъа къавуштыргъан бир нурдыр. Илим инсанларгъа Яраданни бильдирген, акъикъятларгъа ириштирген, инсанларны уянткъан гъыдадыр. Инсан бу гъыдадан истимал эткени къадар, инсан олгъаныны билир. Эр шейнинъ асылына етер. Акс алда илимсиз инсаннынъ айвандан ич фаркъы ёкътыр!

Эй, огълум Мемет!.. Иште, санъа бу илим ве акъикъятларны огренмек ичюн бу он эки насиаттымны сёйлейим. Бу насиатлар санъа бу алемге келип-кетмекнинъ асылыны анълаткъан бирер дерстир. Сен буларны билип, риает этсенъ – инсан олурсынъ. Аллаһнынъ огюнде махбуб ве макъбул олурсынъ. Акс алда нефсаний ислер пешинден чапкъалагъан бир залым олурсынъ.

Эй, огълум Мемет!.. Иште, сенинъ темиз къальбинъе инсанлыкъны дуйдургъан бу юдже

ислерни Китаб-ы Керимден, о буюк пейгъамберлерден аларакъ, 12 насиатта дуйдурмагъа тырышырым. Макъсадым – сенинъ тасиль эвинъ олгъан бу миннетли дюньянынъ зевкъшеvkъларына алданмайып, инсан олманъдыр. Ве бу алемге келип-кетмекнинъ сырыны билген, анълагъан махбуб ве макъбул олманъдыр.

ОГЪЛУМ, САНЪА НАСИАТ

Кибирли юрме,
Кимсени алчалатма,
Опъкели олма,
Огълум, санъа насиат.

Аллаһны акъылынъда тут,
Онъа ибадет эт.
Хакъкъа нияз эт,
Огълум, санъа насиат.

Алимге якъын ол,
Илимни урьмет эт,
Оларнен дост ол,
Огълум, санъа насиат.

Сорамакъны ар этме,
Кибирни кяр этме,
Озюньни харап этме,
Огълум, санъа насиат.

Аз сёйле, чокъ динъле,
Акъикъатны эйи белле,
Къабул эт хош джан иле,
Огълум, санъа насиат.

Бильгениньни огрет,
Даима тефеккюр эт,
Яманлыкъны ред эт,
Огълум, санъа насиат.

Ниметке деме аз,
Хакъкъа эйле нияз,
Икметлерни токътамай яз,
Огълум, санъа насиат.

Эльхадж
Мехмет Кемаль ПИЛАВОГЪЛУ.

ТЕВХИД ИЛЬМИ – **АЛЛАҢНЫҢ БИРЛИГИ**

Огълум Мемет!.. Джеми энбиялар инсанларны тевхидге яни Аллахнынъ бирлигине давет этелер. Буны анъламакъ инсаниетнинъ биринджи вазифесидир. Огълум, тевхид недир, билесинъми? Бу уджсыз-буджакъсыз, сонъсуз алемлерни яраткъаннынъ бирлигини билип, ялынъыз Онъа ибадет этмектир. Огълум! Бутюн энбиялар да инсанларны шу ёлгъа давет эттилер. Факъат, вакъыт кечтикче инсанлар бу догъру ёлдан сапып, ширкке баткъан ве Аллахкъа ортакъ къошмакъ ёлуны туткъанлар.

Огълум Мемет!.. Буларнынъ эписи тевхид ильмини бильмемектен догъгъан сапкъынлыкълардыр. Булар табий олгъан небилерининъ ёлуны кутъмемектен чыкъкъан аджджы нетиджелердир.

Огълум Мемет!.. Инсан озъ башына къалса, даима бойле япа, озъ акълына коре тюшонджелер ача, озъ япкъанларына Аллах дие табыныр, тюш ве хаяллар алемине далар, шейтан исе, онъа бу алемни дюльбер косътерир.

Янълышув, адашув теренликлерине далып, мен акъыллым, догърум, деп зан этер ве озюнинъ насыл этип янълыш ёлгъа тюшкенининъ фаркъына бармаз. Тарих бу вакъиаларны бизге аджджы ве ачыкъчасына косътермекте.

Огълум Мемет!.. Ойле заманлар олды ки, инсанлар озълери ясагъан шейлерге Аллаһ, деп табындылар ве базыда хаялларына коре, Аллаһкъа шекиллер уйдурып, онъа да «Аллаһ» дедилер ве сыгъындылар.

Огълум Мемет!.. Ойле заманлар да олды ки, севген ве буюк дие таныгъан кимселернинъ олюминден сонъ, оларнынъ ресимлерини ве эйкеллерини япаракъ, оларгъа табындылар. Булар бизни Аллаһкъа шефаат ве имае этер, дедилер.

Огълум Мемет!.. Ойле заманлар олды ки, инсанлар, Аллаһ бу алемге укюмранлыкъ эткен йылдызларны яратты, буларнынъ день-ишмесинен алем де деньишир, биз буларгъа ибадет этейик ки, олар Аллаһкъа шефаат этсин, диерек, йылдызларгъа табындылар. Иште, Мемет! Дюнъяда буларгъа бенъзеген нидже бинълердже батыл мезхеблер ортагъа чыкъты. Инсанлар озь акъыллары ве хаялларына коре иш корип, шу къадар алчалдылар ки, акъикъаттан пек узакълаштылар. Бу-

ларгъа седжде этип, эйкеллер тиклеп, дюрбелер къурдылар ве оларгъа дуа эттилер, табий олдылар, къурбан чалдылар ве буларнынъ адынен емин эттилер ве бутюн бу ишлерни япаракъ, озь-озьлерини япкъанларынынъ догърулыгъына къандырдылар. Инсанларны исыянгъа чагъыргъан, путларгъа сыгъынгъан, Аллаһкъа ортакъ къошып, ширк эткенлер мушриклердир.

Огълум Мемет!.. Дженаб-ы Хакъ бундан долайы, «Бакъара» суресининъ 165-нджи ает-и керимесинде бойле буюра:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَخِذُّ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّو
نَهُمْ كُفَّ اللَّهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ
وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ
أَنَّا الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ

العَذَابِ ﴿١٦٥﴾

**ВЕМИНЕННААСИ МЕН ЙЕТТЕХИ-
ЗЮ МИНДУНИЛЛААХИ ЭНДААДЕН
ЙУХИББУУНЕХУМ КЕХУБИЛЛЯАХИ
ВЕЛЛЕЗИИНЕ ААМЕНУУ ЭШЕДДУ
ХУББЕН ЛИЛЛЯАХИ ВЕЛЕВ ЙЕРАЛЛЕ-
ЗИИНЕ ЗАЛЕМУУ ИЗЙЕРАВ НЕЛ АЗА-
АБЕ ЭННЕЛЬ КЪУВВЕТЕ ЛИЛЛЯАХИ
ДЖЕМИИАН. ВЕ ЭННЕЛЛЯАХЕ ШЕДИ-
ИДУЛЬ АЗААБИ.**

Мен санъа айткъан ярамай дуйгъуларны
беян этерек, бизлерни уяндыра.

*«Инсанлар арасында ойле кимселер бар
ки, олар башкъаларны Аллахкъа тенъеш-
тирип, оларны Аллахны севген киби севе-
лер. Му'минлернинъ Аллахкъа севгиси исе,
эписинден къуветлидир. Залымлар азапкъа
огърагъан заманда (къыямет кунюнде) бу-
тюн къуветнинъ Аллахкъа аит оладжагъ-
ыны ве Аллахнынъ азабы шиддетли олад-
жагъыны бильсе эдилер!».*

Огълум Мемет!.. Иште, бу ает-и кериме
бизге къыямет кунюнде Аллахнынъ шиддетли
азабына огърайджакъ кимселерни бильдире.

Огълум Мемет!.. Бутюн тарих саифелеринде
корерсинъ ки, бир такъым инсанлар коммунист-
лер киби Аллахны инкяр этип, эбедий хусрангъа

далып кетерлер. Иште, огълум! Вакъыт кечтикче янълыш ёллар ичинде къалгъан, акъикъаттан узакълашкъан инсанлар иле Аллах Таала акъикъатны бильдирмек ичюн пейгъамберлерни ёллады. Бутюн пейгъамберлер инсанларны бу эгри, сапыкъ ёллардан къуртарып, догъру ёлгъа давет эттилер. Инсанларны тевхидге яни Аллахнынъ бирлигине даветчи олдылар.

Аллах Таала Къур'ан-ы Керимде «Ибрахим» суресининъ 10-нджы аетинде бойле эмир эте:

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ

تِ وَالْأَرْضِ ۝۱۰

КЪААЛЕТ РУСУЛЮХУМ ЭФИЛЛЯАХИ ШЕККЮН ФААТИРИССЕМААВААТИ ВЕЛЬ АРДИ

Пейгъамберлернинъ бу даветлерини шойле бильдирир. *«Пейгъамберлери: «Коклерни верни яраткъан, гунахларынгъызны багъышламакъ ичюн чагъыргъан ве белли бир муддеткедже эляк этмей къалдыргъан Аллахтан шубеленесингъызми?»», дедилер.*

«Бакъара» суресининъ 163-нджи аетинде де:

وَالْحُكْمُ لِلَّهِ وَاللَّيْلُ لِلَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٣﴾

ВЕ ИЛЯХУКЮМ ИЛЯХУН ВААХИ- ДУН ЛЯИЛЯХЕ ИЛЛЯА ХУВЕРРАХ- МААНУРРАХИАМУ

«Иляхынъыз тек бир Аллахтыр. Ондан башкъа илях ёкътыр. О, Рахман ве Рахим-дир», деп буюрылгандыр.

Иште, огълум Мемет!.. Буларны бильсенъ, бутюн пейгъамберлернинъ давет эткен тевхид-ни анъларсынъ.

Огълум Мемет!.. Бир инсан «ЛЯА ИЛЯ-АХЕ» демекнен, ибадетке ляйыкъ олмагъан бутюн танърыларны, мабудлерни битараф этер, оларны къабул этмез. «ИЛЛАЛЛААХ» демекнен исе, ибадетке ляйыкъ олгъан, ортагъы бенъзегени олмагъан бир Аллахны къабул этип, тасдикъ этер.

Иште, огълум Мемет!.. Инсан бойлеликнен бенъзегени, ортагъы олмагъан Аллахны къабул этмекнен эхл-и тевхид яни мусульман олур.

Огълум Мемет!.. Эхл-и тевхид Аллахнынъ бирлигини къабул этер, ибадетке ляйыкъ олгъан бир Аллахны таныр, Онъа ибадет этер. Мушриклер исе, Аллахнынъ бирлигини къабул эт-

меген, Онъа ортакъ къошкъан, бир чокъ шейге ибадет эткен инсанлардыр.

Огълум Мемет!.. Бир кимсе юкъарыда айткъанымыз киби, «ЛЯА ИЛЯАХЕ ИЛЛАЛЛААХ» десе, бир олгъан Аллахны билип, Онъа ибадет этиледжегини дуйса, о вакъытта мушрикликтен чыкъып, акъикъий му'мин олур.

Огълум Мемет!.. Бир кимсе тилинен «ЛЯА ИЛЯАХЕ ИЛЛАЛЛААХ» деп, арекетлеринен Аллахдан гъайры шейлерге, мабудлерге сыгъынса, оларгъа ибадет этсе, ширктен къуртуламаз, онынъ тевхиди тильде къалыр, акъикъий му'мин олмаз.

Огълум Мемет!.. Сен «ЛЯА ИЛЯАХЕ ИЛЛАЛЛААХ» деген сонъ, Аллахны бир билип, Онъа ортакъ къошмадан, ялынъыз Ондан истейджексинъ. Иште, му'минлернинъ акъикъий хусусиети будыр.

Огълум Мемет!.. Тевхидде (Аллахкъа итикъад, бирлик меселесинде) бир де Аллах Тааляны бильдирген «Ихляс» шерифни яхшы бильмемиз лязим.

Огълум Мемет!.. «Ихляс» шерифнинъ даа бир ады суре-и тевхиддир. «ЛЯА ИЛЯАХЕ ИЛЛАЛЛААХУ» Аллахнынъ бирлигини ве башкъа танъры олмагъаныны бильдирген ке-

лиме-и тевхид олгъаны киби, «Ихляс» да Аллаһнынъ бирлигини бильдирген, Ондан башкъа ибадетке ляйыкъ олмагъан, Аллаһ Тааляны бильдиргени ичюн суре-и тевхид дениле.

Огълум Мемет!.. Бу суре дёрт аеттен ибарет олып, Аллаһкъа инанч нокъталарыны бильдире. Бундан долайы бу суреге суре-и Эсас да дейлер. Инанчнынь эсасларыдыр.

«Ихляс» шериф:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝۱ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝۲ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝۳

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝۴

КЪУЛЬ ХУВАЛЛААХУ ЭХАД. АЛЛАА-ХУССААМЕД. ЛЕМ ЙЕЛИД ВЕЛЕМ ЙУ-УЛЕД. ВЕЛЕМ ЙЕКУН ЛЕХУУ КУФУ-ВЕН ЭХАД

Севимли огълум Мемет!.. Аллаһкъа ортакъ къошкъанлар, путларгъа сыгъынгъанлар севимли Пейгъамберимизге келип: «Сенинь Аллаһынъ алтынданмы-кумюштенми, насыл ве къачтыр, бизге бильдир» дегенлер.

Севимли огълум Мемет!.. Аллаһ Таала бу

«КЪУЛЬ ХУВАЛЛААХУ ЭХАД» суресини эндирди. Пейгъамберимизге хытап этерек: *«Хабибим, оларгъа айт ки: Аллах бирдир, эр шей Онъа мухтадждыр. Догъмады ве догъурмады, Онынъ ич бир тенъеши ве бенъ-зери ёкътыр»*, демектир.

Огълум Мемет!.. Бу суре-и шериф Аллахны анъламакъ истегенлерге, Аллахнынъ бирлигини анълаткъан пек муим бир суредир. Аллах акъкъ-ында янълышкъан инсанларгъа хаталарыны анълаткъан бир суре олмакънен, Къур'ан-ы Керимнинъ хулясасы ве диннинъ эсасыны беян этмекте.

Севимли огълум Мемет!.. Бутюн пейгъамберлер Аллахны бильдиргенлер, эп шу тевхид ёлуны кутъкенлер. Бу суреге Аллахнынъ бирлигини бильдиргени ичюн суре-и тевхид денильгени киби, диннинъ эсасларыны да бильдиргени ичюн «суре-и Эсас» денильген.

Севимли огълум Мемет!.. Бу суре христианларнынъ, мушриклернинъ Аллах акъкъындаки янълыш анълайышларыны ред эткен, Яратыджынынъ яраткъанына бенъземегенини бильдире. Бу бильги иле «Ихляс» суреси бизге тевхид ильмини бере.

Севимли огълум Мемет!.. «КЪУЛЬ ЙАА ЭЙЙУХЕЛЬ КЯАФИРУУН» суреси де, анд-

жакъ бир Аллахкъа ибадет этиов акъкъында айтып, бу суре де тевхид амелини бильдире.

«Кяафируун» суреси:

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ① لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ②
وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ③ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مُّشْرِكُكُمْ
④ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ⑤ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ⑥

**КЪУЛЬ ЯА ЭЙЙУХЕЛЬ КЯАФИРУУН.
ЛЯА А'БУДУ МАА ТА'БУДУУН. ВЕ ЛЯА
ЭНТЮМ А'БИДУНЕ МАА А'БУД. ВЕ
ЛАЯ ЭНЕ ААБИДУН МАА АБЕДТЮМ.
ВЕ ЛЯА ЭНТУМ ААБИДУАНЕ МАА
А'БУДУ. ЛЕКУМ ДИИНУКЮМ ВЕ ЛИИ
ЙЕДИИНИ**

Севимли огълум Мемет!.. «КЪУЛЬ ЯА ЭЙЙУХЕЛЬ КЯАФИРУУН» да Аллах Таала мусульманлар мушриклернинъ табий олгъан иляхларгъа ибадет этмейджеклерини бильдирек, Ресулына хытап эте: *«Хабибим, айт ки: Эй, кяфирлер! Мен сизинъ ибадет эткенинъ-изге ибадет этмем, сиз де меним ибадет*

эткениме ибадет этмезсинъиз, мен сизинъ ибадет эткенинъизге ибадет этиджи дегилим, сиз де меним ибадет эткениме ибадет этиджи дегильсинъиз. Сизинъ дининъиз сизге, меним диним исе манъа», буюра.

Севимли огълум Мемет!.. Бойлеликнен, «Ихляс» суреси итикъад ёлунда бильги бере, «Кяфирун» суреси де Аллаһкъа ибадет ёлунда амелий бильги бере. Бойлеликнен, «Ихляс» суреси ве «Кяфирун» суреси ильмий ве амелий тевхид меджмуасыдыр.

Севимли огълум Мемет!.. Суре-и тевхид Аллаһнынъ бир олгъаныны, эр шейнинъ Онъа мухтадж олгъаныны, догъмагъаныны, эши ве бенъзегени олмагъаныны беян этер экен, бир де, тевхидий амелини назаргъа аларакъ, анджакъ ибадетке ляйыкъ бир Аллаһ олгъаныны бильмек лязимдир.

Иште, огълум Мемет!.. Инанчта да, амельде де бир олгъан Аллаһны бильмек ёлунен тевхид текмилленир.

Севимли огълум Мемет!.. «Ихляс» шерифте «эхад» келимеси чокъ шейлерни анълата. «Эхад» тек Аллаһкъа хас олгъан бир бирликтир. «Эхад» келимесинен инсан Аллаһнынъ Онъа бирлигине хас бир бирликни беян эте. Бу бирлик Аллаһкъа

хас олгъан бирликтир. Бу бирлик ич бир махлюкънынъ бирлигине бенъземез.

Севимли огълум Мемет!.. О алда биз «КЪУЛЬ ХУВАЛЛААХУ ЭХАД» диерек, Аллаһкъа хас бирликни беян этмектемиз. Яни: Аллаһ бирдир демекнен, Аллаһ затында бирдир, сифатында бирдир, ишлеринде бирдир, деген олурмыз. Сен менден, бабачыгъым, Аллаһ затында бирдир дегени не демек, деп сорай билесинъ.

Огълум Мемет!.. Бакъ, бу муим меселе. Санъа анылатайым, яхшы динъле! Аллаһ затында бирдир демекнен, Аллаһ яраткъан махлюкъларындан бириси, оларнынъ джемиси я да парчасы да дегильдир. Аллаһнынъ бу бирлиги яраткъан махлюкъынынъ бирлигине бенъземез, тек Онъа хас олгъан бир бирликтир.

Иште, огълум Мемет!.. Аллаһ затында бирдир демекнен Онынъ бирлигининъ ич бир бирликке бенъземегенини, Онъа хас бир бирлик олгъаныны беян этемиз.

Огълум Мемет!.. Аллаһ фаалиетинде бирдир демек, Аллаһнынъ япкъан ишлеринде ортагъы ёкътыр демектир. Чюнки, аджиз кимселер ишлерини ортакълашып япалар, бир-бирине ярдым этелер. Албу ки, Аллаһ эр шейге къадирдир.

Япкъан ишлеринде ортагъы ёкътыр. Эр шейни истегени киби япмакъта, истеген шейини япа.

Огълум Мемет!.. Аллаһ сыфатында бирдир демек, Аллаһнынъ эши, бенъзегени ёкътыр демектир. Яни, огълум, Аллаһ яраткъан махлюкъларынынъ ич бирисине бенъземез, бенъзетильмез.

Иште, севимли огълум Мемет!.. Аллаһ затында, сыфатында бирдир демекнен «ЭХАД» келимеси ифаде эткен бу юдже мананы къаврагъан олурсынъ. Бу юдже мананы яхшы бильмегенлер мытлакъа Аллаһ акъкъындаки бирликте янъылалар, хата япалар.

Иште, огълум Мемет!.. «КЪУЛЬ ХУВАЛЛААХУ ЭХАД» демекнен, инсан Аллаһнынъ затында, сыфатында ве фаалиетинде бирлигини хатырлаяракъ, къуллыкъта да о бирликни танымасы лязимдир. Акс алда, инсанлар бизден эвельки инсанларнынъ тюшкен янълыш ёлларына тюше билирлер. Бунынъ ичюн бутюн пейгъамберлер инсанларны тевхид ёлуна давет эткенлер, Пейгъамберимизнинъ де инсанларгъа ильк давети «КЪУЛЮ ЛЯА ИЛЯХЕ ИЛЛАЛЛААХ ТЮФЛЮХУУ» шеклинде олды.

Огълум Мемет!.. Яни Ресулуллах бутюн инсанларгъа мураджаат этерек: «ЛЯА ИЛЯХЕ

ИЛЛАЛЛААХ» деп айтынъыз, къуртулыр-сынъыз», деген. Динге чагъырувы ве ислямнынъ биринджи шарты «ЛЯА ИЛЯАХЕ ИЛЛАЛЛААХ» келиме-и тевхид олды. Затен бутюн энбияларнынъ чагъырувы да шу эди.

Огълум Мемет!.. Онынъ ичюн тевхидни бильмек сенинъ биринджи вазифенъ олды. Мен де санъа биринджи насиатымны тевхидни бильдирмектен башладым. Биринджи субетимнен тевхидни анълатмакъ иле пейгъамберлернинъ чагъырувына сени де чагъырмакъ олды.

Эй, огълум Мемет!.. Бу беянларны, бу насиатларны диккъятнен окъу, анъла! Къальбинъ тевхид нуры иле айдынлансын. Акъикъий бир мусульман эвлядысынъ. Онынъ иле Хакъны билип, Хакъкъа ёнельсенъ, бу къанун сенинъ биринджи къанунынъ олсун, къальбинъ тевхид нурынен толсун. Иште, бу сеадетлернинъ энъ гузели, Хакъкъа инанчнынъ энъ гузелидир.

АХЛЯКЪ (ЯХШЫ АДЕТЛЕР)

Огълум Мемет!.. Ахлякъ, озюнъни алып барышынь, юрюшинъ-турушынынъ эписи олып, яхшы адетлер, демектир. Ахлякъ, бойлеликнен, инсаниет ынтылдыгъы бир гъадир. Инсан бу гузель гъаеге иришип оламаса, яман табиатлы, чиркин адетли олур. Айванджа ислеринен бутюн инсанларгъа зарар берир.

Севимли огълум Мемет!.. Ислям дини де бу гузель ахлякъны эмир эте. Инсан яхшы табиатлы олгъаны къадар инсан олгъаныны сезе билир. Аллаһкъа инангъан бир къальп яман адетлерден къачыныр, яхшы табиатлы олур.

Севимли огълум Мемет!.. Аллаһ ве Ресулына иман эткен бир къальпнинъ ильк япаджакъ иши ахлякъыны тюзельтмектен ибареттир. Бир инсан яман табиатлы олгъаны алда, дюнъя толу ильми, ибадети олса биле, файдасы ёкътыр. Чюнки, илим-ирфаннынъ гъаеси, иманнынъ гъаеси инсанларны бу яхшы адетлерге ёнельтмектир.

Севимли огълум Мемет!.. Къур'ан-ы Керим бизге башындан-сонъунаджа гузель ахлякъ акъкъында баас эте. Пейгъамберимиз де «*Исля-*

миет гузель ахлякътан ибареттир. Шубе ёкъ ки, бир къул ибадети аз олгъаны алда гузель табиаты саесинде дженнет дереджелерининъ энъ буюклерине ве мензиллерининъ энъ юджелерине наиль олур», деп буюрған.

Севимли огълум Мемет!.. Ресулуллах кене бир мубарек сёзлеринде: «Яман ахлякълары себебинден, инсанлар джеэннемнинъ энъ ашагъы къатына тюшер», деген. Коресинъ ки, фена ахлякъы олгъан кимсе не къадар ибадет этсе, боштыр. Онынъ ярамай ахлякъы оны яманлыкъкъа суйреклер.

Севимли огълум Мемет!.. Пейгъамберимиз даа бир икметли сёзлеринде: «*Ичинъизде энъ зияде севгенлерим ве манъа къыямет кунюнде энъ якъын олгъанларынъыз ахлякъы энъ гузель олгъанларынъыздыр. Мен гузель ахлякъны тамамламакъ ичюн ёлланылдым*», деп буюра.

Севимли огълум Мемет!.. Бу мубарек сёзлер узеринде бираз тюшонсенъ, ахлякънынъ яхшы чизгилери Ислямиетнинъ темели олгъаныны анъларсынъ. Темельсиз бина олмагъаны киби, ахлякъсызлыкънен Ислямиет бир ерде бирлешип оламаз. Ахлякъсызнынъ Ислямиетнен алып-береджеги ёкътыр.

Севимли огълум Мемет!.. Намаз кылып, ораза тутып да, ахлякъсызлыкъ япкъан бир адам Ислямиетни анъламагъан демектир.

Иште, огълум Мемет!.. Ислямиет ахлякъ темеллери узерине къурулгъан мубарек бир диндир. Сенинъ биринджи вазифенъ – ахлякъынъны гузеллештирмектир. Ахлякънынъ темели нефсаний ислерден узакъ, Аллаһкъа инанч иле ишинъни онынъ огърунда япувынъдыр. Бу къаиде сени ахлякънынъ энъ юджесине котерир. Бу къаиде сени арштан аршкъа юкселтир. Гъаеси Хакъ олгъаннынъ хызмети де Хакъкъадыр. Амели де салих олур. Гъаеси дюнья олгъаннынъ къазанчы да дюньяда къалыр. Ахлякъы да бозукъ олур.

Огълум Мемет!.. Инсанларны энъ гузель адетлерге алып баргъан, Хакъкъа инангъан сонъ, Онынъ ризасы ёлунда ашыкъмакътыр. Бойле япсанъ, Ислямиетнинъ санъа берген энъ юдже къанунына риает эткен, онынънен юдже кемалаткъа юкселирсинъ. Зира, Хакънынъ ризасыны къазанмакъ инсаниет ичюн энъ буюк енъиш, энъ буюк къазанч ёлудыр. Сен бу къазанчкъа иришмеге тырыш.

Севимли огълум Мемет!.. Аллаһ Таала «Тёвбе» суресининъ 72-нджи аетинде:

وَرِضْوَانٍ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ

هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٦﴾

**ВЕ РИДВААНУН МИНЕЛЛААХИ ЭК-
БЕРУ ЗААЛИКЕ ХУВЕЛЬ ФЕВЗУЛЬ
АЗИИМУ**

«Аллаһнынъ ризасы эр шейден буюктир. Буюк къуртулыш да иште будыр», деп буюра. Инсан бу ает беян эткен фейз-и азимге, буюк къуртулышкъа ёнельмеси энъ буюк шеадеттир.

Севимли огълум Мемет!.. Зира бу дюнья тасиль дюньясыдыр, инсаннынъ бу дюньяда энъ буюк къазанчы Аллаһнынъ ризасына иришмектир. Буны тапкъан кимсе энъ буюк сеадетке, къуртулышкъа иришир.

Севимли огълум Мемет!.. Сен: «Баба, инсан Раббисини насыл разы этер ве Раббисининъ озюнден насыл разы олгъаныны билир», – деп сорарсынъ. Буны тыпкъы сенинъ киби бир талебе оджасындан: «Эй, оджам! Аллаһ къулундан разы олгъаныны инсан билirmi?», деп сорагъан. Оджасы да: «Аллаһнынъ ризасы гизлидир. Къул Аллаһнынъ ондан разы ол-

гъаныны билалмаз», деди. Талебе исе инатлыкъ этип: «Инсан Аллаһнынъ къулундан разы олгъаныны билир», деди. Оджа айретте къалды: «Къул Аллаһнынъ къулундан разы олгъаныны насыл билир?» дегенде, талебеси онъа шу икметли акъикъатны сёйледи: «Я устаз! Къул Аллаһтан кельгенге разы исе, Аллаһ да ондан разыдыр» ве «Феджр» суресининъ 28-нджи аетини окъуды:

إِزْجِي إِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً مُرْضِيَةً ﴿٢٨﴾

ИРДЖИИ ИЛЯА РАББИКИ РААДИЙЕ-ТЕН МЕРДИЙЙЕТЕН

«О сенден разы, сен де ондан разысынъ». Оджасы онынъ джевабыны бегенди ве тебрикледи.

Огълум Мемет!.. Бу, имтиан олгъан дюнъя алеминде къул Раббисинден кельгенлерге разы олур экен, Раббиси де ондан хошнут олур. Бундан долайы бу аетте Дженаб-ы Хакъ бу дереджеге кельген инсанларгъа сонъки дакъкъаларда хытап этерек: «Эй, нефсини нефис эткен къул! Раббинъе дён. Сен ондан хошнут, О, да сенден хошнут олгъаны алда, салих къуллары-

нынъ сырасына ве дженнетине кир», деп буюра. Иште, огълум Мемет, къул Хакътан кельген эр шейге разы олса, Аллах да о къулундан разы олур, хошнут олур.

Огълум Мемет!.. Севимли Пейгъамберимиз де бу кимселерге дуа этерек: «Аллаһ рахмет этсин о кимсеге ки, нефсини бильди, тилини тыйды. Аллаһнынъ ниметлерине шукюр этти, къазагъа разы олды», буюрды. Бу мубарек сёз бизлерге аятымызда бир къанундыр. Инсан нефсини кирлетеджек чиркин сёзлерден озюни къорчалар, тилини тыяр, Аллаһнынъ ниметлерине шукюр этер, Хакътан кельген къазагъа риза этер исе, «РААДИЙЕТЕН МЕРДИЙЙЕТЕН» аетиндеки сыргъа коре, къул Хакътан хошнут олур. Хакъ исе, къулундан хошнут олур. Аллаһнынъ ризасына иришир, юдже девлетлерге наиль олур. Бутюн буюклеримиз бу гузель ахлякъларынен тюзельдилер. Хакънынъ ризасыны таптылар, дженнет-и джемалгъа къавуштылар.

Огълум Мемет!.. Бириси, къул Раббисинден не заман разы олур, деп сорагъанда, о зат: «Къул Аллаһтан нимет кельген вакъытта разы олгъаны киби, мусибет кельген вакъытта да, Раббисинден кельгени ичюн, о шекильде къаршылап, хошнут, разы олур, «Раббимден кель-

ди», дие къабул этер. Янълышыны тюшюнип, исляхкъа гъайрет эткенде», деди.

Иште, огълум Мемет!.. Аллаһнынъ ризасыны тапкъанлар юдже дереджелерге котерилип, нефислерини ярамай ислерден къорчалап, Хакъны разы этмеге ашыкъырлар. Аллаһны хошнут этмеге тырышкъанларнынъ амеллери де салих олур. Велилик дереджесинде Аллаһнынъ достларындан олурлар.

Эй, огълум Мемет!.. Бу буюк кемалаткъа иришмек ичюн япаджакъ бир ишинъ де, эр шейде ниетинъ Аллаһ олмасыдыр. Онынъ ризасыны къазанмакъ ёлуны кутъмелисинъ. Иште, бу гузель ниетинъ сени юджелернинъ энъ юджесине ириштир.

Огълум Мемет!.. Сен ниетинъден ибаретсинъ. Ниетинъ Аллаһ исе, «эхлуллахсынъ», ниетинъ бу ёлда сагълам олса, амелинъ аз олса да, макъбул олур. Ниетинъни халис этмеге тырыш. Ресулуллах да севимли асхабындан Муаз ибн Жебел азретлерини Йеменге ёллагъанда, онъа бу буюк муджизели акъикъатны бильдирди: «Я, Муаз! Ниетинъни халис эт. Аз да олса, бу санъа кифае».

Севимли огълум Мемет!.. Ресулуллахнынъ бу буюк келямы узеринде яхшы тюшонсень,

сени буюк акъикъатларгъа къавуштырмакънен, сен ичюн аятынъда энъ муим къаиде олур. Даима халис ниетинъ иле чалыш ки, энъ уфакъ ишлеринъ де сени къорчалар.

Севимли огълум Мемет!.. Халис ниетли амелинъ маденлер ичинде саф алтынгъа бенъзер, чокъ амеллерге сильтем олур. Демек, сен яхшы ниетинъден ибаретсинъ, япкъан ишлеринънинъ къыймети де бунъа багълыдыр. Бундан долайы Ресулуллах эфендимиз бир мубарек сёзюнде «*Амеллернинъ къыймети ниетлерге багълыдыр*», дегенлер. Эр кес не ниет эткен олса, элине кечеджек де шу олур. Иджрети Аллах ве Ресулуллах ашкъына олгъаннынъ иджрети де Аллах ве Ресулуллахкъадыр.

Севимли огълум Мемет!.. Бакъ, Ресулуллахнынъ бу мубарек сёзю эр шейни анълатмагъа къафидир. Сен бу мубарек сёзни къулагъынъа даима купе киби такъ. Ниетинъни саф, темиз эт. Бу темиз, саф ниетинънен инсанларны уяндырмагъа тырыш. Анджакъ инсан бу темиз ниетлер иле инсаниетни уяндыра билир. Бутюн улема, эвлиялар буны озълери къаиде этип алгъанлар.

Севимли огълум Мемет!.. Амелинъни саф этмек истесенъ, башта ниетинъни саф эт, бу темиз ниетинъ амелинъни де сафлаштырыр, темилер.

Севимли огълум Мемет!.. Ресулуллахнынъ *«Эй инсанлар, амеллеринъизни Аллах ичюн халисане япынъыз. Чюнки, Аллах озюне халисане япылгъан амеллерден башкъасыны къабул этмез»*, келям шерифини унутма! Аллах ичюн япылмагъан амеллер Онынъ огюнде къабул олмаз, амма ниетинъ халисане олса, Аллах оны къабул этер.

Огълум Мемет!.. Ниетинъ халис олса, о ишни япмагъа къадир олмасанъ да, Раббинъ санъа о ишни япкъанынъ киби савап язар. Коресинъ ки, инсаннынъ ниети инсанларны юк-сельткен энъ буюк шейдир. Амельден эвель олгъаны киби, ондан да хайырлыдыр. Пейгъамберимиз де бунынъ ичюн *«Му’миннинъ ниети амелинден хайырлыдыр»*, деп буюрды.

Огълум Мемет!.. Бундандыр ки, амелинъ аз олса да, ниетинъни халис ве юксек эт. Сен де бу юдже ниетлер булундыкъча, Аллах кене бу юдже ниетлер иле сени мукъяфатландырыр.

Огълум Мемет!.. Санъа анълатмагъа истегеним Ресулуллахнынъ девиринде кечкен шу вакъиа ве акъикъатлар санъадыр. Дикъкъат эт!

Огълум Мемет!.. Ресулуллахнынъ базы асхабы базы себеплерге коре, мешур Тебук муаребесине баралмагъанлар. Лякин олар дженк-

те иштирак этип оламагъанларындан пек кедерлендилер. Ресулуллах иле кеталмагъанларындан козьяшларыны тѣкип, агълагъанлар. Ресулуллах булар акъкъында: *«Мединеде бир джемаат къалды ки, олар бизнен берабер ёл юрьмедилер, не де куфюр эхлини ачувландыраджакъ бир ерге бармадылар. Лякин, биз не киби сыкъынтыгъа огърасакъ, олар да шу хусуста савапта бизге ортакъ олдылар, биз киби савап къазандылар»*, деди. Асхабы кирам Ресулуллахнынъ бу мубарек сѣзлерини эшитип, айретлендилер.

– Я Ресулуллах! Олар бизнен берабер ёл юрьмегенлери, сыкъынты чекмегенлери алда, насыл этип бизге савапта ортакъ олдылар?, – дегенлеринде, Ресулуллах:

– Оларнынъ ниетини такъдир апс этти. Лякин, гузель ниетлеринен бизим янымызда эдилер, – деди.

Огълум! Коресинъми, дженкте иштирак этмек ичюн козьяшларыны тѣккен, амма иштирак эталмагъан мешур сахабелер озьлерининъ эйи ниетлеринен дженкте иштирак эткенлери киби савап къазандылар.

Огълум Мемет!.. Иште, бу вакъиа санъа яхшы ниетнен буюк къазанчларны эльде этед-

жегинъни косътере. Кямиль му'мин амелининъ етишмеген ерлерине яхшы ниетлеринен етишир. Онынъ о гузель ниети, гузель ахлякъынынъ эсасларыны тешкиль этер.

Бугунъ гузель ниетнен бир мусульман ниетлеринен энъ юдже дереджеге иришир. Амеллери де онынъ бу яхшы ниетлерининъ мейвасы олур.

Огълум Мемет!.. Ахлякънынъ учюнджи къануны озюнь ичюн арз эткен шейлерни башкъалары ичюн де арзу этмень, кендинъ ичюн арз этмеген шейлерни башкъалары ичюн де арз этмеменьдир. Иште, огълум! Бу ахлякънынъ юдже къанунынынъ, юдже иманнынъ инсангъа берген юдже истир. Бу гузель ис сени инсанлыкънынъ энъ юксек нокътасына котерир.

Огълум Мемет!.. Топлум аятында яшар экенсинъ, чокъ сыкъынтыларгъа къалырсынъ, сафиетинъни гъайып этерсинъ. Фена фикирлер бир кунъ сени истиля этер, бу фикирлер къальбинъни бозгъаны киби, ахлякъынъны да бозар. Ахлякъынъ бозулса, джеэннем эхлининъ сырасына кирерсинъ.

Огълум! Аслы къальбинъни яман ислернен бозма. Къальбинъ даима инсанлар ичюн урсын. Оларгъа эйилик япмагъа ашыкъ. Озюнь ичюн истегенинъни башкъалары ичюн де исте, истегенинъни де башкъаларына ляйыкъ коръме.

АХЛЯКЪСЫЗЛЫКЪНЫНЪ ЭСАСЫ ЕДИДИР

Огълум Мемет!.. Инсанларны яман табиатлы эткен яман адетлер бар. Бу адетлерни бильмелисинъ ки, олардан чекинмелисинъ.

Огълум Мемет!.. Ахлякъсызлыкънынъ эсасы едидир. Инсан бу еди арекет иле ахлякъсызнынъ энъ ярамайы олур.

Булардан бириси: Аллахнынъ эмирлерини бильмейип, козь огюне алмайып, озь акъылына коре иш тутмакътыр.

Иште, огълум, мукъаддес китапны элинъе алмагъандже, гонълюнъе къоймагъандже, юрегинъни шейтан ишгъаль этер, сени яманлыкъкъа догъру етеклер. Огълум, аваленген авеслеринъни ташла! Къур'ан-ы Керим огреткен ахлякъкъа бакъ, анджакъ бунынънен сен юджелирсинъ. Огълум Мемет!.. Сени ахлякътан тюшюрген шей ачувлы вакътынъдыр.

Бу анъге дикъкъат эт! Ачув кельгенде, акъыл кете. Бу анъден шейтан файдаланып къарышыр, тилинъ исе, яман сёзлерни айтып, къолынъ яман ишлерге барыр ве сен яманлашыр-

сынъ. Ачув къальбинъе ерлешкенде ашагъ-ан-ичкенинъ зеэр олып корюнир. Бу ачув, оке маддий ве маневий аятынъны ипратыр. Бундан себеп, огълум, гъадабынъны енъмеге тырыш. Гъадабыны, ачувыны енъген, нефсини де, шейтанны да енъер.

Севимли огълум! Пейгъамберимиз Мухаммед алейхисселям: *«Акъкый пельванлыкъ башкъасынынъ сыртыны ерге тийсетмек дегиль, ачувлы вакътынъда нефсинъни енъмектир»*, дие буюра. Иште, огълум, сен акъкый пельван ол да, нефсинъ гъадаплангъанда, гъадабынъны, нефсинъни енъмеге тырыш, тилинъни тый. Огълум, базы улема, адамлар да: *«Ачувынъ эвели акъылсызлыкъ, ахыры янълыш ёлдыр»*, дегенлер. Сен ачувлангъан вакътынъда бир делиге чевирилип, не япкъанынъны бильмезсинъ. Сонъра акъылынъ башынъа кельгенде агълап, пешман этерсинъ.

Севимли огълум! Ачувынъны сакинликнен тедавийлемеге тырыш ве биль ки, бу дюньяда яшар экенсинъ, сени гъадапландырадкакъ чокъ шейлерге расткелирсинъ. Бир чокъ шейлер иле сыналаджакъсынъ. Эрлерден ол! Бу имтианда нефсинъе енъильме. Гъадап, шиддет иле бирден енъилирсинъ. Бу дюньяда япкъанларынъ-

ны бир бомба киби патлатырсынъ. Бу вакъытта хильмиетинъни къорчалап, озюньни мевталардан санарсынъ. Сен менден, бабачыгъым, хильмиет недир, деп сорарсынъ.

– Огълум, хильмиет, сенде гъадап, ачув аллары корюльмеге башлагъанда, делилик аллары киби аллар кельгенде йымшакъ, сакин олмагъа тырышувынъдыр. Иште, огълум, хильмиет дженнет эхлининъ адетлеринден олып, бу адетинъ сени де дженнетке алып барыр. Эгер ачувгъа къапылсанъ, бу адетинъ сени джеэннемге суйреклер. Аллаһ, ачувлы вакътында ачувыны енъген, нефсини енъген кимселерни север.

Огълум Мемет!.. Инсан бу эеджанлы, ачувлы вакътында тилини тыйып олса, бутюн феякетлернинъ огюни алыр. Севимли огълум! Эвлиялар бунъа тиль оразасы дейлер. Тиль оразасы ярамай сёзлерни сёйлемемек ичюн, оразалы олгъаныны беян этмек, демектир. Бакъ, улу Пейгъамберимиз бизге насыл огютлер бере. Шуны яхшы биль ки, ашамакъ-ичмектен вазгечмек ораза дегиль де, ораза анджакъ фена сёзлерден, фена ислерден узакълашмакътыр. Сакъын, санъа бириси фена сёз айтаджакъ олса, сен де онъа фена джевап къайтарма, онъа, мен оразалым, мен оразалым, де. Пейгъамберимиз

бизге буны буюргъан. Иште, огълум, озюни бильмегенлер бизге фена сѣз айтсалар, сен оларгъа къаршы ярамай сѣз айтма. Ярамай сѣзге оразалы олгъанынъны хатырла. Буюк Реберимизнинъ сѣзюни акъылынъдан чыкъарма.

Огълум Мемет!.. Инсанларны фелякетке алып баргъан ярамай адетлерден бириси де, ихтирастыр (страсть).

Огълум Мемет!.. Ихтирас инсанларны феналыкъкъа сюйреклеген джисманий бир эеджандыр. Буны енъип оламасанъ, белягъа огърарсынъ. Огълум! Тарихнынъ эр бир саифесинде фена эеджанларгъа сюйреклеген бу ихтираснынъ къурбаны олгъан нидже инсанларны корерсинъ. Булардан сакът олмагъанны даима яман акъибет беклер. Аятта темиз яшамагъа истеген адам кечкенлерден ибрет дерси алмалы, бутюн инсанларгъа ибрет дерси нокътайи-назарындан бакъып, бу ярамай ёллардан кендисини къорчаламалы. Акс алда, эр кунъ, эр анъ, эр феналыкъ ихтирас ёлунен сени феналыкънынъ эсирри этер. Бунынъ девасы аиле ювасы къурмакъ киби диний багъларнен багъланмакътыр.

Севимли огълум!.. Ярамай адетлерден бириси де пахыллыкътыр. “Бабачыгъым, пахыллыкъ не демектир”, деп сорай билесинъ. Огъ-

лум, пахыллыкъ башкъасынынъ малында козюнь къалмасы, башкъасынынъ бахтыны, частыны истемеген бир дуйгъунынъ къальпте яшамасыдыр. Огълум, бу ярамай дуйгъу. Огълум, бир кимсе пахыл олса, йыртыджы бир айван киби олур. Онынъ бу ярамай адетинден инсанлар даима зарар корерлер. Джемиеттеки феналыкълар бу ярамай чизгини юрегинде ташыгъанлардан келип чыкъа. Пахыллыкъ не инсаннынъ озюне раатлыкъ берир, не де онынъ янында яшагъанларгъа. Сенинъ энъ буюк вазифень бу адеттен узакълашмакътыр. Бу адетни ташламагъандже яхшы адам оламазсынъ.

Огълум!.. Фена адетлерден бириси де малгъа берильмек нетиджесинде къызгъаныч олувынъдыр. Мал севгиси сени даа да чиркин адетлерге етеклер. Ялан сёйлетир, хырсызлыкъны огретир, эр чешит феналыкъларгъа ёл ачар. Гедже иле куньдюз бир арада бирлешмегени киби, къызгъанычлыкъ ве гузель адет бирлешип оламазлар. Ярамай адетинънен эм Хакънынъ, эм де халкъынънынъ огюнде феналашырсынъ.

Огълум, бу ярамай адеттен узакълашкъанынъ къадар, энъ яхшы адетлерге догъру ёнелирсынъ. Дост огъруна малынъны дегиль, джанынъны да феда этерсинъ. Бундан долайы, са-

хийлик ёлуны ачкъан олурсынъ. Гузель табиатлы инсанлар денъизлер, дерьялар киби, инсанларгъа аят багъышлагъан кимселердир. Къур'ан-ы Керим де бойле сахийлерни алгъышлай. Пахыл, къызгъанычларны халкъ да севмегенини сёйлей. Лякин, исраф ёлуны да ясакъ эте.

Огълум, фена адетлерден бириси де, киббарлыкътыр. Сен, кене де менден, бабачыгъым, киббарлыкънынъ не олгъаныны анълат, деп риджа этерсинъ. Киббарлыкъ, огълум, башкъаларыны алчалатып, кендини бегенмектир. Бир чокъ инсанлар озьлерини алим, акъыллы, эр шейге къадир, деп беллер, башкъаларына исе, юкъарыдан бакъарлар, озь малларына мефтюн, эвлятларына меджнун кимселердир. Булар ахлякънынъ энъ чиркинлери сайылалар. Бу ал о кимсенинъ яманлыгъынынъ аляметидир. Кендисини бегенгенлерден сакъын, дост олма, бу достлукъ сени тек белягъа къояр. Озюни бегенген инсан шейтаннынъ эмири алтында булуна.

Огълум Мемет!.. Ярамай адетлернинъ даа бириси кибирленмектир. Бу, ярамай адетлернинъ энъ буюги сайыла. Бутюн кучь-къудретини тек малыны къорчаламагъа сарф эткен бу инсанларнынъ козю айлана, терисине сыгъмай, санки айвангъа ошай. Кибирли адамларнынъ

ичини хасет кемире. Бу иснен яшагъанлар дже-
эннем эхлинденлер. Огълум, Ресулуллах бунъа
бинаэн, юрегинде зерре къадар кибир булунгъ-
ан дженнетке киралмаз, деп буюргъан.

Иште, огълум, санъа ярамай адетлернинъ
едисини сайдым. Буларнынъ бир де бирисине
яр олсанъ, ярамай инсан сайылырсынъ. Дже-
эннем эхли сырасына кирерсинъ.

Сен манъа, бабачыгъым, бу ярамай адетлер-
ни ташлап, анги адетлерни сайлайым, деп су-
аль бере билесинъ.

Огълум, санъа сёйледигим биринджи ярамай
адет яни озь башына иш корьмекни ташлап,
озюньни эр анъ Хакънынъ узурында, деп биле-
рек, догъру сёзлю, темиз къальпли олурсынъ.

Огълум, гъадап, ачувны ташлагъанынънен,
йымшакъ табиатлы, муляйим олурсынъ. Чюн-
ки, ачув кельгенде, акъылнынъ кеткенини унут-
ма. Йымшакъ табиатлы олгъанынънен, акъы-
лынъ даима акиминъ олур.

Огълум, ярамай ихтирас дуйгъулары ерине
илихий Китап ёлунен ашкъ-муаббет иле аре-
кет ёлуны тутарсынъ.

Огълум, пахыллыкъны ташласанъ, эр кес-
нинъ эйилигини истерсинъ. Раббинъден «Я Раб-
бим! Онъа багъышлагъан буюк ниметинъден

манъа да багъышла!»), деп два этерсинъ. Къызгъанычлыкъны ташлагъан сонъ, къолу ачыкъ, джумерт бир кимсе олурсынъ, айны заманда исрафгъа да ёл бермесинъ. Ашайджакъ-ичеджексинъ, амма исраф этмейджексинъ.

Огълум, озюньни бегенмек ерине, нефсинъни тербиелейджексинъ. Чюнки, огълум, нефсинъ сени тек яман ёлгъа етеклер. Юсуф алейхисселям биле, мен нефсимни коклерге котермем, нефсим тек яманлыкъны буюра, деген. Сен нефсинъни котермейджексинъ, аксине бастыраджакъсынъ, деп огреткен.

Огълум, ярамай адетлерден озюньни къорчаламакъ, кибирленмек ерине, нефсинъни бегенмейип алчакъ гонъюлли олмакъ, энъ яхшы чизгилердир. Инсан чиркин адетлерини ташласа, яхшы табиатлы олур. Яхшы чизгилер исе, инсанны ахлякънен юксельтир, инсанлыкъ ислерини багъышлар. Коресинъ ки, огълум, инсанлыкъ яхшы чизгилерден ибареттир. Ислямиетте инсанлыкъкъа бу гузель адетлерни инсанлыкъ иддасында булунгъан бутюн Ислямиет берген гузель адетлер тасиль этиледжек, онынъ иле юджеледжек.

Огълум, инсан гузель табиатлы олса, иманлы сымасындан тебессюм парылдар, кулерь-

юзъли олур. Бунынъ алямети тебессюмдир. Тебессюмнинъ сымада парылдамасы, нурнынъ парылдамасы иманынънынъ аляметидир. Ресулуллах да «*Кулеръюзлюлик имандан сонъ, Аллах Тааланынъ бир эдиесидир*», деп буюргъан. Бу кулеръюзънен Ярадан яраттыгы махлюкъларына муаббетини ифаде эте. Шу мунасебетнен, мусульманлар да бири-бирилеринен кулер юзънен селямлашалар. Бу юдже муаббет ве ахлякъ инсан топлумы ичинден пек аз кимселерге насип олур ки, бу инсанларгъа кямиль иманлы инсан дейлер.

Огълум, кениш юрекли, иманлы къальб иле тюшонмек, о нурларнен этрафкъа бакъып динълемек миллетлернинъ буюк енъишлерге иришмелери ичюн буюк вастадыр. Бу васталар шу сёйлейджегим беш ахлякъ иле тамамланыр ки, Иса алейхисселямгъа да Раббиси «Я, Иса! Семада мелеклер иле учмагъа истесенъ, шу беш адетнен ахлякълан», деп буюргъан. Биринджиси – мерхаметте кунеш киби ол. Экинджиси – айып орытмекте къаранлыкъ киби ол. Учюнджиси – аят бахш этиювде дерья киби ол. Дёртюнджиси – къуллыкъта, алчакъгонъюликте – топракъ киби ол. Бешинджиси – йымшакъ табиатлыкъта олю киби ол.

Огълум, бу беш къаиде инсанлыкъны айдынлатыджы, кемалаткъа ириштириджи буюк дерслердир. Мерхаметте кунеш киби олмакъ – Яраданнынъ бутюн яратылышларгъа нисбетен муаббетининъ шефкъатлы къанатларыны кунеш киби этрафларгъа яймакъ, оларгъа мерхамет этмек, аджымакътыр. Иште, бу юрек иле, шефкъат иле, нуру муаббет иле яратылышкъа бакъмакъ, юксек инсанларнынъ кярыдыр.

Огълум Мемет!.. Инсанларнынъ эксикликлерини ортымекте къаранлыкъ киби олмакъ лязим. Гедже къаранлыгъы ер юзюни баскъанда, эр тюрлю яманлыкъларны орыткени киби, сен де инсанларнынъ къусурларыны, айыпларыны инсаний ислер иле орытмелисинъ. Огълум, мында даа аят багъышламакъта дерьялар киби ол, дениле. Дерьялар кечкен ёлларында топракъларгъа насыл аят багъышласалар, тереклер, ешилликлер оларнынъ сувларынен насыл гъыдалансалар, яхшы инсанлар да, кечкен ёлларында аят багъышлайыджы гузель сёзлернен инсанларнынъ къальплерини джанландыраджакъ, уяндыраджакълар. Огълум, бу гузель насиатларда, огютлерде бойле инсанларнынъ ачыкъгонъюлли

олмасы, топракъ киби олмасы бильдириле. Джумерт топракълар эр тюрлю махсулларны етиштирилер, лякин, эйъат, кене аякълар астында тапталаар. Буюк инсанлар да бойле алчакъгонъюлли, бол ниметлидирлер. Инсанлар не нимет тапсалаар, топракътан тапкъанлары киби, не икмет огренселер, не ахлякъ огренселер, кене де шу буюк инсанлардан огренелер.

Огълум, мезкюр насиатларда йымшакъ табиатлы олууда олю киби олманъ тенбиелене. Инсан афакъанлангъан вакътында элинден, козюнден, тилинден – эр тарафындан яманлыкъ фышкъыра. Иште, о анъде озюни олю киби тутса, бир чокъ яманлыкъларнынъ огюни алыр. Шунунъ ичюн де, йымшакълыкъта олю киби олмакъ огретиле.

Огълум, иште буларны озюне къаиде этип алгъан инсан ахлякънынъ энъ юдже-сине иришир.

Севимли огълум Мемет!.. Буларны бильмек, булар муджибинде иш коръмек, Ислямиетнинъ ве инсаниетнинъ василь оладжакъ гъаелер иле яхшы инсан олмакъ демектир. Инсан анджакъ бу дуйгъулар ве амеллер иле Ислямиетни ве инсаниетни анълар.

ОГЪЛУМ МЕМЕТКЕ

Адынъ, табиатынъ табиатына уйсун дие Небиден,
Омюрде тек ёл будыр, онъа, Аллахкъа кеткен.

Месуттыр, нешелидир оларнен толу юрек,
Эгер денъиз исе о ёл, кечилир юререк.

Аллахтан умют эт, ешерсе гонълюнъде эмеллер,
Пак манълайынъ пак рухларнен опюшсин бирер-бирер.

Ильми батын, ильми захирге мукъайт ол,
Шашсынлар душманларынъ, севги ол, къальплерге тол.

Элемнинъ, изтирапнынъ къалмасын сенде изи,
Бер кендинъни Аллахкъа, сенде ер тутмаз сызы.

Окъу насиатынъны, эт амелинъе ребер,
Гъайрет эт, айны ёлны ашаджакъмыз берабер.

Левх-и махфузда язылы булунсын адларымыз,
Уймалыдыр Азрет-и Небиге ахлякъымыз.

ИЛИМ

Огълум Мемет!.. Илим инсанларгъа акъикъ-атны анълаткъан бильгилердир. Инсанлар илим ёлунен джаиллик зульметини йыртарлар, акъикъаткъа ириширлер. Огълум, илим олмаса, ич бир кимсе акъикъаткъа иришалмаз. Демек, илим инсанлыкътан айрылмагъан, инсанлыкъ-ны акъикъаткъа ириштириджи Аллахнынъ энъ буюк ниметидир. Ильми олмагъан инсан бу алемге бир сокъур киби келир-кетер, бир шей-ни корьмез. Иште, огълум, илим инсанларгъа кёрлыкъны ачкъан, бу алемге келип-кетмек-нинъ муджизели икметлерини огреткен бир нур-дыр. Бу нурнынъ эмиетини Къур'ан-ы Керим ильк назиль олгъан «Алякъ» суресининъ бирин-джи аети иле бильдире:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ①

**ИКЪРА' БИСМИРАББИКЕЛЛЕЗИИ
ХАЛЯКЪАА**

яни «Джумле эшьяны яраткъан Рабинъ-нинъ адынен окъу».

Иште, огълум, окъумакъ, диннинъ ёлунен арекет этмек, Ислямиетнинъ ильк телькъин эткен хытабы олгъан. Эр бир мусульман мытлакъа окъуйджакъ, илим нурынен акъикъаткъа иришеджек.

Огълум Мемет!.. Ислямиет джаилликни къабул этмей. Пейгъамберимиз буюргъаны киби, бешиктен мезаргъа къадар илимге ынтыладжакъсынъ. Окъувны ташлагъанлар джаилликке догъру кетелер. Джаилликни айдынлаткъан, инсанларны айваний дуйгъулардан къуртаргъан, инсанлыкънынъ энъ юджесине ириштирген илимдир. Шунунъ ичюн де, Ресулуллах буюргъаны киби, эр бир мусульманнынъ узерине илим огренмек фарз олунды.

Огълум Мемет!.. Теннинъ гъыдасы ашамакъичмек исе, акъылнынъ да гъыдасы ильми-икметтир. Илимсиз акъылнынъ файдасы ёкътыр. Акъылгъа нур берген илимдир. Илимсиз акъыл инсаны шерре алет этер. Инсанлыкъ ичюн телюкели ёлларны ачар. Илим исе, акъылны шеррден узакълаштырыр, акъикъаткъа къавуштырыр. Эр тюрлю теракъкъый илим иле олур. Маддий ве маневий теракъкъыйлер кемалатыны бунынънен тапар. Шунунъ ичюн де, Аллах Таала Къур'ан-ы Керимде «Зумер» суресининъ 9-нджы аетинде:

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۙ

**ХЕЛЪЕСТЕВИЛЛЕЗИИНЕ ЙА'ЛЕМУ-
УНЕ ВЕЛЛЕЗИИНЕ ЛЯА ЙА'ЛЕМУУНЕ**

*«Бильгенлернен бильмегенлер бир олур-
мы?», дей.*

Огълум, бу ает узеринде бираз тюшюнсенъ, санъа акъикъатны бильмек ёлунда буюк бир дерс олур. Гедженен кунъдюз бир олмагъаны киби, бильгенлернен бильмегенлер бир оламазлар. Илим инсанларгъа берильген ниметлернинъ энъ устюнидир. Бу ниметни бильгенлер, бу ёлда чалышкъанлар эр тюрлю устюнликке къавушырлар. Бильмегенлер исе, озълерини фелякетке сюйреклерлер.

Огълум, бунынъ ичюн буюк Пейгъамберимиз бакъ не дей: *«Бешиктен мезаргъа къадар илим талап этингиз, илим Чинде (Къытайда) биле олса, барып алынъыз. Илим огренингиз. Чюнки, оны эльде эткен хакъны, батылны сечер. Дженнет ёлуны айдынлатыр. Илим инсангъа чёллерде ёлдаш, янгъгъызлыкъта аркъадаш, кимсесизликте джандан дост олур. Инсанларны сеадетке ириштирген, фелякеттен къуртаргъ-*

ан, инсанларгъа достлары арасында зийнет берген, душманларгъа къаршы къалкъан эткен одыр».

Огълум Мемет!.. Бу гузель огютлерни эшиткен сонъ, бешиктен мезаргъа къадар окъуйджакъ, чокъ бильмеге тырышаджакъсынъ. Илимнинъ къадир-къыйметини буюк Пейгъамберимизнинъ мубарек агъызындан эшиткен сонъ, онъа сым-сыкъы сарыладжакъсынъ. Ресулуллах бир дуасында **«Я Раббим, мени илимнен зенгин эт. Алчакъгонъюллиликнен зийнетлендир. Сенден къоркъмакълыкънен мукеррем эт. Афием иле темин эт»**, деп ялварды.

Огълум Мемет!.. Бу буюк дуаны эзберле, сен де Раббинъе бойле дуа эт. Раббинъ сени илимнен зенгинлештирсин. Лукъман алейхисселям да огълуна: **«Огълум! Алимлернинъ янында отур, оларнынъ сёзлерини дингле. Дженабы Хакъ ер юзюни ягъмурнен джанландыргъаны киби, олю къальплерни илим джанландырыр»**, деген. Пейгъамберимиз де: **«Илмуллахтан бир келиме дингленмеси бир йыл ибадеттен хайырлыдыр. Илимге ынтылмакъ эр бир му'минге фарздыр»**. Азрети Алиге: **«Я Али! Я алим ол, я да огрениджиси ол ве я да илимге севда ол. Дёртюндржиси олма ки,**

эляк олурсынъ», деген. Ве кене: «Аллаһ ичюн илимге ынтылгъанларнынъ рызыкъларыны Аллаһ бекленильмеген ерден берир. Илим ёлуны туткъан эр му'минге Аллаһ дженнет ёлуны ачар», деп буюргъан.

Огълум, коресинъ ки, Пейгъамберимиз ум-метини даима илимге давет эткен, илимни медх эткен. Илим ёлуны туткъанларгъа дженнет ёлуны тутаджакъларыны бильдирген.

Огълум, илим рутбелернинъ энъ юджесидир. Сен бу юдже рутбеге ынтыл. Озюнъни илим-нен джанландыр, яман акъибетлерден тек иль-минъ иле къуртулырсынъ. Акъикъаткъа ири-шип, дженнет ёлуны туткъан олурсынъ. Адынъ даима къальплерде яшар, урьметнен анъылыр. Пейгъамберимиз де бу хусуста: *«Илимге аят бергенлер ич бир вакъыт ольмезлер»,* деген. Чюнки, илимге аят берген кимсенинъ джеседи ольсе де, ады яшар. Ильми бар адам даима зенгин, чюнки илим, икмет му'миннинъ гъай-ып олгъан малы кибидир. Илим огренмек му'-миннинъ энъ буюк вазифесидир. Ресулуллах *«Икмет му'миннинъ джоюгъыдыр. Оны не-реде тапса, алыр»,* деген ки, сен оны къафир-нинъ тилинде тапсанъ да ал. О икмет, акъикъ-ат сенинъ джойгъан малынъдыр. Илимни ог-

ренмек огърунда ёрулмадан чалыш, чюнки бу джихаднынъ энъ буюгидир. Бу мукъаддес джихадда тер тёмек, юкъусыз къалмакъ, сыкъынты чекмек, джан бермек бир шерэфтир. Тек сен бу ёлларда акъикъатны огрен. Хаялий хурафаттан узакълашып, бу акъикъатларнен озюньни джанландыр. Иште, бу сени Аллаһкъа дост этер. Буны косьтериш ичюн дегиль де, Аллаһ ичюн япсанъ, акъикъий алим олурсынъ. Амма косьтериш ичюн япсанъ, эляк олурсынъ.

Пейгъамберимиз ким де ким илимни тек козьбоямаджылыкъ ичюн огренсе Аллаһ оны джеэннемге атар, деп буюргъан.

Огълум, илимни Аллаһнынъ ризасыны къазанмакъ ичюн чалышкъанлар инсанлыкъ ичюн акъикъий хызмет этерлер. Огренирлер, огретирлер, инсанлыкъны уянтырлар. Яман ниетнен огренгенлер исе, инсанлыкъны илим ёлунен яман акъибетлерге сюйреклейиджи шейлерге огъратырлар. Бу алда сен инсанлыкъны огге алып баргъан ёлларгъа давет эт. Алимлерни урьмет эт. Пейгъамберимиз де: *«Алимлерни урьмет эткен, мени урьмет эткен киби олур»*, деген. Иште сен акъикъий илим алимини урьмет этсень, Пейгъамберимизни урьмет эткен олурсынъ, девлетке ириширсинъ. Сени

илимнен уянткъанларнынъ акъкъы чокъ. Ананъ-бабанънынъ акъкъындан даа буюктир. Сакъын оларнынъ юзюне серт, окели бакъма, оларгъа серт сёйлеме, оларнен даима эдепли, тербиели ол. Оларны аятта ве мематта урьмет иле анъып, намаз ве дуаларынъда унутма. Манъа иляхий илимни огреткен бир заттыр дие, юзюне шефкъат ве мерхамет иле бакъ. Бу гузель ниетнен оларгъа бакъсанъ, бу бакъышынъ биле санъа Аллаһнынъ ризасыны берир. Иляхий муаббетке гъаркъ этер.

Огълум, Пейгъамберимиз де алимнинъ юзюне бакъмакъ, ибадет макъамына дахиль олур, деп буюргъан.

Огълум, бу сёзлер ильминен амиль олгъан кимселер ичюндир. Чюнки, булар Небилернинъ варислеридир. Булар ер юзюнде Аллаһнынъ парылдагъан йылдызларыдыр. Оларнынъ ёлуны тутмакъ сени сеадетке ириштирир. Онъа тазим, урьмет Аллаһ ичюн олмакънен, сени Аллаһнынъ индинде юджельтир. Севимли огълум, Пейгъамберимиз де: **«Умметимнинъ улемасыны урьмет этинъ. Олар ер юзюнинъ йылдызлары кибидирлер»**, – деген.

Эй, огълум!.. Илим акъкъында бу гузель сёзлерни эшиткен сонъ, озюнге бир хуляса

чыкъар. Икътидарынъ олгъаны къадар чалыш, вакътынъны илим ёлуна сарф эт. Иляхий илимге иришмек ичюн эял локъма ашамагъа гъайрет эт, арам локъмадан къачын. Арамнен ёгъурылгъан кокюслерге илим синъмез. Илим факъат Хакъ севгисинен ёгъурылгъан къальплерге синъер. Арамнен ёгъурылгъан кокюслер къаранлыкъ ичиндедир, оларда Хакънынъ ильмине ёллар къапалыдыр. Олар акъикъатны къыйыш ёлларда анъларлар. Эгри ёлларнен анълатырлар. Сен акъикъат ёлунда юрьген Пейгъамбернинъ ёлуны кутъкенлернинъ ёлларында кетеджексинъ. Оларнынъ икметли сёзлерини мийинъе синъдиреджексинъ.

Огълум, илим эки къысымдан ибарет. Бирин – юдже гъаелерге, дигери исе – эмиетсиз шейлерге аит илимлердир. Юдже гъаелер инсанлыкъны уяндырыр, инсанларгъа инсанлыкъны огретирлер. Аллахъ ве Ресулуллахнынъ бильдирген юдже акъикъатларыны инсанларгъа еткизирлер. Иште, бу илимлерни огренмек мытлакъа узеринъдеки фарздыр. Ресулуллахъ бу хусуста: **«Эркекъ ве къадын мусульманларнынъ илимге ынтылмалары фарздыр»**, дие буюргъан. Бу илим биринджи сыныфъ илимилеридир ки, Аллахъкъа, ахирет-

ке, намазгъа, оразагъа, аджылыккъкъа, итикъ-адгъа аит илимлердир. Бу илимлерни огрен-мек джумлемиз ичюн фарздыр. Огренмесек, эляк олурмыз. Аллахны билип, акъкъы иле Онынъ ёлунда ибадет этип оламамыз. Буларны джумлемиз бильмемиз, эвлятларымызгъа огретмек борджлумыз.

Огълум, бир де эмиетсиз илимлер бар ки, бу дюньяда яшадыкъча оларны да огренеджек ве огретеджексинъ. Чюнки, булар огренильмегендже маддий аятнынъ, топлум аятнынъ да маддиети телюкеге тюшер. Бунынъ ичюн маддий аятта инкишафны такъип этмек ичюн бу илимлер джумлемизге лязимдир. Азрети Али бу юдже сырны бизге бильдиререк: *«Эвлятларынъызны булундыгъынъыз замангъа коре дегиль де, булунаджакълары заманнынъ ихтияджларына коре етиштиринъиз»*, деген.

Огълум, коресинъ ки, инсангъа эр хусуста бильгилер лязим, илимден узакъ тургъанлар исе, фелякетке огърарлар. Сен илимнен озюньни къуветлендирип, инсанлыкъны уянтырсынъ. Илим ёлунен сёйленген сёзлер ве амеллер инсанлыкъны уянтыр, джанландырырлар.

АЛЛАҺНЫҢ ИНСАНЛАРГЫА ЭКИ БУЮК НИМЕТИ

Огълум Мемет!.. Аллаһнынъ инсанларгъа эки буюк нимети бар ки, буны бильген инсанлар буюк девлетке ириширлер. Булардан бири си – сагълыкъ нимети, дигери де – бош вакъыт ниметидир.

Огълум, эр шей, эр мувафакъиет инсаннынъ сагълыгъында олур. Бош вакъытны хайырлы ишлерге сарф эткенлер буюк сеадетке ириширлер. Дюнъя ве ахиретнинъ мувафакъиетине сагълыкъны кърчалав, бош вакъыттан догъру файдаланаракъ, илим огренювнен иришмек мумкюн. Сагълыкънынъ ве бош вакъыт ниметини бильген, бильгени къадар мувафакъиет къазаныр.

Огълум Мемет!.. Бу эки нимет Аллаһнынъ ойле буюк нимети ки, эр саада муим бир эмитке маликтир. Бутюн ниметлерни тамамлагъан екъане амеллердендир.

Огълум, бугунъ бутюн Европа, Америка алами бу эки ниметни билип, бунынъ саесинде мувафакъиетлерге ириштилер. Огълум, албу ки, Пейгъамберимиз 1400 йыль эвель бу

акъикъятны бильдирди, биз исе, бундан даима гъафлетте къалдыкъ. Бакъ, огълум, Пейгъамбер бу хусуста не дей, яхшы динъле: **«Эки нимет бар ки, о эки ниметтен бир чокъ кимселер марумдырлар. Бириси – сагълыкъ, бириси – ферагъ ниметидир».**

Огълум, бу эки нимет Аллахнынъ инсанларгъа багъышлагъан буюк ниметтен сагълыкъ нимети, бириси де ферагъ нимети яни бош вакъыт ниметидир. Инсанлар бундан гъафлетелер. Бу буюк ниметлернинъ къадрини бильселер, бу эки ниметтен файдалансалар, буюк юджеликлерге ириширлер.

Сагълыкълары, бош вакъытлары хайыр ёлларына, илим огренювге сарф этмеден, башкъа ишлернен кечиргенлер озълерини алдатырлар. Азиз омюрлерини кокке савуралар. Иште, огълум, бу эки ниметни гъанимет билип, оларны энъ къазанчлы ерлерге сарф эт. Инсан ичюн зарур бильгилерни ал. Шунунъ ичюн буюк инсанлар шу къыйметли сёзлерни сёйлейлер: **«Саатини къазангъан кунюни къазаныр. Кунюни къазангъан омюрини къазаныр. Саатини гъайып эткен кунюни гъайып этер. Кунюни гъайып эткен де омюрини гъайып этер».** Сагълам вакътыны бош ерде сарф эткенлер хасталангъ-

ан ве къартайгъанда не къадар гъайып эткенлерини анъларлар, онынъ аджджысыны чекерлер, дегенлер. Иште, огълум, бутюн медениет алевнинъ къазанчы бу эки ниметни бильмекнен олур. Бутюн фелякетлер исе, бу ниметлерге эмиет берильмегени акъибетиндендир.

Огълум, сагълыгъынъны къорчалайджакъ, беден тербиесини огренеджексинъ. Бунунъ ичюн огрениледжек эки илим бар. Бири беденге аит илим, бири де динге аит илим. Беденге аит илим илимлернинъ биринджисидир. Сагъламлыкъ ёлуны косьтерир. Ашамакъ-ичмек ильмидир. Ашамакъ-ичмек медениетини бильмеген акъикый сагълыкъкъа иришалмаз.

Бу хусуста Пейгъамберимиз сагълыкъ ильми акъкъында айтыр экен, ашкъазан мараз эвидир. Къарарыны билип ашамакъ эр деванынъ башыдыр, деген.

Коресинъми, огълум, сагълыкъ ильминде ашкъазан эсас ерни тута экен. Ашкъазанны толдурмакъ ичюн чокъ акъыл керекмей. Муими, ашкъазан ичюн файдалы ашларны ашамакъ, ашкъазанны хасталыкътан къорчаламакъ. Чюнки, толуп-ташкъан ашкъазан бир сыра хасталыкъларнынъ себепчисидир. Инсан иштаасы олгъанда ашайджакъ, лякин ашкъазанны толдур-

майджакъ. Бундан долайы, акъикый инсанлар иштаалары талап этмегендже аш ашамазлар ве сувсамагъандже сув ичмезлер. Софрадан иштаалары олса да турарлар. Чюнки, арткъач аш ашкъазанны хасталандырыр. Бу шекильде пархез (диета) сагъламлыккъкъа ёл ачар. Беден сагъламлыгъынынъ экинджи чареси юрекнинъ дюнья гъамы иле кедерленмемесидир. Огълум Мемет, биль ки, дюньяда пек чокъ элем ве кедер кореджексинъ. Бу ал дюньягъа кельген эр бир инсан ичюн такъдир имтианыдыр.

Огълум Мемет!.. Сен буюк Пейгъамберимизнинъ ёлуны тутаракъ, Аллаһкъа итаат этсенъ, халкъны богъуджы ошеклерге эмиет бермесенъ, озюньни бу хасталыкътан къорчаларсын. Халкънынъ ярамай сёзлери, козьлери инсанларгъа зеэр сачар. Богъуджы бир аяткъа суйреклер. Сен даима Аллаһкъа ишанаджакъсынъ, Онъа къуллыкъ этип, умяотке сарыладжакъсынъ. Онынъ иманы иле нешели оладжакъсынъ. Халкъны Яратыджысына быракъып, Хакъ иле олып, раат олмакъ ёлуны тутаджакъсынъ. Бу сенинъ маневий аятыннынъ энъ буюк къайдесидир.

Огълум, сагълам олмакъ ичюн темиз авада кезинмекни, саарьде турып намаз къыл-

макъ, маддий ве маневий ёлларнен озюньни пекитмекни насиат этем. Бу арекетинъ сен ичюн эм рухий, эм джисманий юджелюв ёлудыр. Мавы денъизлер, юксек дагълар, табиат гузелликлери инсангъа гузель саатлерни багъышлар. Инсанны хаялларгъа далдырыр. Сенинъ маддий ве маневий аятынъ ичюн бу гузелликлер ичинде кезинмек пек гузель, пек буюк юджеликлер багъышлар.

Огълум Мемет!.. Бир де рухий-джисманий омюринъ узеринде энъ буюк тесир эткен аркъадашларындыр. Бунъа чокъ дикъкъат эт. Оларнен даима мукъайтлыкънен лакъырды эт. Бугунъ дост деп бильгенинъ ярын душманынъ ола билир, сырынъны ичинъде сакъла. Сырынъ ачылса, яман дуйгъулар ичинде къалырсынъ.

Огълум Мемет!.. Бутюн аркъадашларынъа эйилик ичюн эйилик эт. Амма эйилик эткенлеринъден яманлыкъ келеджегини де билеп, пек гонъюль берме. Чюнки, инсанлар шейтаннынъ къолунда бир алеттир. Сен эйилик эткен инсанлар бир кунъ ола къолларына силя алып, сени урмагъа келе билирлер. Бу аlemnинъ телюкели алем олгъаныны биль ве бунъа коре бу алемде сакъынып юрь.

Огълум Мемет!.. Бир кунъ бир генч буюк

бир заткъа бойле риджада булунгъан: «Я, устаз, лютфен манъа инсанларнен насыл лаф этмек кереклигини огрет». О зат да: «Эвлядым, сен ич тикенли бир тарлада яланаякъ юрьдинъми?», деген. Генч, эбет, устаз, юрьдим, деп джеваплангъан. «Насыл юрьдинъ?». «Сакъына, сакъына юрьдим, устаз» «Иште, эвлядым, мен береджек джевапны озюнь бердинъ. Бу дюньяда сен сакъына-сакъына юреджексинъ, лаф эткенде де сакъына-сакъына лаф этеджексинъ», деп насиат берген.

Коресинъ ки, огълум, бу дюнья тарласында яланаякъ юрьген инсангъа бенъзейсинъ. Эр ерде сени тикенлер сарып алгъан, аягъынъа баталар. Бугунъ батмаса, ярын батаджакъ, сени ынджытаджакъ. Сен исе сакъына-сакъына юреджек, сакъына-сакъына къоношаджакъсынъ.

Огълум, аятта я хайыр сёйлейджексинъ, я да сукют сакълайджакъсынъ. Ресулуллах бир мубарек сёзюнде: «КЪУЛЬИЛЬ ХАЙРЕ ИЛЛЯА ФЕСКЮУТ» деген, яни «*Сёйлер исенъ, хайыр сёйле, хайыр бильмесенъ сукют эйле*». Хайырдан узакълашкъан шеррге якъынлашыр. Пычакъ ярасы тенге, сёз ярасы да джангъадыр. Сёзлернинъ юреклерде ачкъан

яралары шерр сѣзлердир. Мытлакъа хайыр сѣй-лейджексинь, буны къанун дие биледжексинь.

Огълум Мемет!.. Корюшкен кимселернен мукъайт олып къонуш. Бутюн сырларыньны онъа ачма. Бир кунь келир, бир себептен до-лайы, къавгъалашып, душман олурсынъыз. Сѣйлеген сырларынь санъа аджджы акъибет-лер кетирир. Душманыньнынь элиндеки бу си-лянынь къуршуны сени йыкъар.

Огълум, къавгъалашкъан адамларыньнен айтышыр экенсинь, ярын дост оладжакъ киби сѣйле. Душман олгъан достунь кене де дос-тунь ола билир. Бу себептен, шу адамнынъ юзюне бакъмагъа утанырсынъ.

Огълум, эр шейде къарарыны биль. Селя-метлик, сеадет къарардадыр. Огълум, коре-синь ки, дюньяда мувафакъиетнинь анахтары бедендеки сагълыкъкъа, бош вакъыт нимети-ни бильгенлерге берильгендир. Инсан бу эки ниметнинь къадрини бильгендже, юджеликлер-нинь энъ юджесине етишир.

Огълум, даима омюрде сагълыгъынъны къорчалайджакъсынъ, бош вакъыт ниметлерин-ден файда чыкъараджакъсынъ. Иште, бу къа-идеге риает этсень, эр тюрлю сеадет ве селя-метке къавушмакъ ёлуны тута билирсинь.

КЪОРАНТА БАШЫНЫНЪ ВАЗИФЕСИ

Огълум Мемет!.. Къоранта аяты топлум аятынынъ энъ кучюги ве темелидир. Къоранта аяты не къадар сагълам, темиз олса, джемиетнинъ аяты да о къадар темиз ве сагълам олур. Къоранта аяты не къадар ахлякъен юксек, илимге ынтылгъан олса, топлумнынъ аяты да о къадар сагълам олур. Бунынъ ичюн топлум аятынынъ энъ кучюги, лякин айны заманда темели олгъан аиленинъ башы да пек буюк къыймет ташый. Чюнки, аиленинъ башы топлум аятынынъ темели олгъан аиленинъ буюгидир. Оны окъуткъан, тербиелеп осьтюрген, онъа укюм эткен олур. Эр бир эвлят да ана-бабагъа Аллаһтан бир эманеттир. Ана-баба Аллаһнынъ берген эманетине яхшы бакъаджакъ, тербие этеджек, беслеп буютеджек. Акс такъдирде, бу эманетке хиянет эткен киби олур. Аллаһнынъ огюнде де даима месульдир.

Иште, огълум! Эр бабанынъ эвлядына яхшы бир ад къоймакъ ве онъа динини огретмек, дюньясына аит яхшы ёллар косьтермек боюн-борджудыр.

Огълум Мемет!.. Мен де санъа бу себеп-

тен, буюк Пейгъамберимизнинъ адыны къойдым. Бундан долайы, юрегимде буюк бир севинч бар. Сенинъ Пейгъамберимизнинъ ёлундан юрьменьни арзу этем. Бу дуйгъуларнен, иште, санъа къорантанынъ башына тюшкен вазифелерни анълатмагъа истейим.

Аллаһ Таала «Таха» суресининъ 132-нджи аетинде:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ
رِزْقًا نَحْنُ نَنْزِلُ الرِّزْقَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى ﴿١٣٢﴾

**ВЕ'МУР ЭХЛЕКЕ БИССАЛЯТИ ВАС-
ТАБИР АЛЕЙНАА ЛЯА НЕС ЭЛЮКЕ
РИЗКЪАН НАХНУ НЕРЗУКЪУКЕ ВЕЛЬ
ААКЪИБЕТУ ЛИТТЕКЪВА**

«Эхли умметинъе намаз къылмаларыны эмир эт, озюнъ де намаз къылувда чыдамлы ол. Биз сенден рызкъ сорамаймыз, аксине Озюмиз санъа рызкъ беремиз. Гузель акъибет – Дженнет Аллахтан къоркъкъанларнынъдыр», дие буюргъан.

Огълум! Бу аетни яхшы анълагъан къоранта башы намазыны къыладжакъ, аиле азаларына

да намаз кылмакыны эмир этеджек. Бу динимизнинь эсасыдыр. Эр бир баба огълуна ве кызына буны мытлакыа сёйлемеси лязим. Эм намазыны кыладжакъ, эм де кылдырмакъ ичюн къатий эмирлер береджек. Хакътан кельгенге разы оладжакъ, рызкынынынъ Хакътан кельгенини биледжек, такъва ёлуны кутеджек.

Огълум! Азрети Пейгъамбер бу ёлны туткъан, бу ает назиль олгъан сонъ, киеви азрети Алининъ эвине эр саба намазына барыр, оларгъа Хаййя аlassалых – айдынъыз, намазгъа, дие сесленир ве оларны намазгъа давет этер эди.

Огълум! Коресинъ ки, намазгъа чагъырмакъ ана-бабагъа тюшкен вазифелердендир. Олар да аман бу эмирге бойсунып, намаз кыладжакъ. Эр бир мусульман шеадеттен сонъ, Аллахкыа имандан сонъ, мытлакыа намаз кылмасы, динининъ темелини къояджакъ. Бутюн амеллерни де, бу темель узерине къураджакъ. Намаз бутюн зикр ибадетлерини, дуаларны бир ерге топлай. Намаз инсанларны эр тюрлю феналыкълардан къорчалагъан бир ибадеттир. Инсан раат-раат намазыны кылса, рухий джеэттен чокъ юджелир. Ахлякъен де юджелир.

Огълум, бу сёзлерни динълер экенсинъ: «Бабачыгъым, чокъ намаз кылгъанларны коръ-

дим, амма оларнынъ нефислерини ислях этмегенлерини де корем», дие билесинъ.

Огълум! Булар Хакъкъа акъикъий бир инанчнен уймагъанларындан, Хакъны бильмегенлеринден бойле алгъа кельген. Мен санъа сёйлеген намазны кьылгъанлар Хакъ иле Хакъкъа ёнельгенлердир. Бир кимсе Аллаһны яхшы биллип, Онынъ севги-муаббетинен кьыблагъа бакъып, Хакъкъы иле кьолларыны котерип: «Аллаһу экбер» десе, бу дёнювнен бутюн яман адетлерини кьолунен арткъа аткъан, Аллаһкъа бойсунаракъ, акъикъий инсан олгъан олур. Иште, бойле намаз кьылмакъ инсанны инсан этер, инсанны юксеклернинъ юксеклерине котерип. Къальбинини Хакъкъа берип, Хакънынъ макъбулы олур. Яман адетлерден узакълашкъанынъ алда ахлякъен энъ юдже дереджели инсан олурсынъ. Бундандыр ки, огълум, Хакъкъа ёнельген, намаз кьылгъан, диннинъ дирегини туткъан, эсаыны кьургъан акъикъий инсан олур.

Огълум, Ресулуллах да бундан долайы **«Намаз диннинъ дирегидир, намазыны кьылгъан динини тиклер, намазыны кьылмагъан да динини йыкъар»**, деп буюргъан.

Иште, огълум! Эр бир бинанынъ бир темели, диреги олгъаны киби, намаз да диннинъ темели,

дирегидир. Огълум, шунунъ ичюн бу ает ёлунен, ана-баба эвлятларына, къоранта азаларына намаз къылмакъны эмир этеджек, диннинъ темелини, дирегини тиклемеге тешвикъ этеджек. Бу темель, бу дирек не къадар сагълам олса, инсаннынъ Аллаһкъа багъланмасы о къадар сагълам олур. Эр сеадет намаз къылгъанларгъа айт, Аллаһнынъ эмирлерине бойсунгъанларгъа айт шейлердир. Ана-баба эвлятларына даима шу сеадет ёлуны косьтереджек, инсанларны фелякеттен къорчаладжакълар. Бундан долайы, эр бир ана-баба месульдир. Баба, адети узьре, бала-чагъасынынъ бир чобаныдыр. Чобан бакъымындаки сюрюси ичюн джевапкъяр олгъаны киби, ана-баба да эмири алтындакилер ичюн месульдирлер. Ресулуллах бир мубарек сёзюнде: *«Эр бирингиз имаенгиздекилернинъ чобанысынъыз. Оларнынъ огюндеки вазифелер ичюн джевапкъярсынъыз, месульсингиз. Укюмдар, укюми алтында булунгъанларнынъ чобаныдыр. Миллетине адалетли олгъаны я да олмагъаны ичюн месульдир. Ана-баба эвлятларынынъ чобаныдыр. Олар ичюн месульдир. Къадын къоджасынынъ эвининъ чобаныдыр. Эв ичиндекилер ичюн месульдир. Яхшы билинъ ки, эпингиз бирер чобансынъ»*

ыз, узеринъизге алгъан вазифелер ичюн месульсинъиз», деген.

Огълум! Коресинъ ки, бу дюнья месулиет дюньясыдыр. Ана-баба балалары ичюн месульдирлер. Оларны догъру ёлгъа къояджакъ, сёйлейджек, эмир этеджек. Догъру ёлдан сапсалар, анабабагъа итаат этмеселер – бильсинлер ки, ерлери джеэннемде. Ана-бабагъа бу ёлда итаат этмеселер, джеэннемден къуртулмакъ ёкътыр.

Огълум, омринъде рызкъынъ ичюн теляшланып, юрегинъни эзме! Рызкъны берген Аллаһтыр. Сен тек чалыш, чалышув сенинъ рызкъынъны чекер, рызкъынъ къапысыны чалышма ачар.

«Таха» суресининъ 132-нджи аетинде Же-наб-ы Хакъ:

﴿مَنْ نَزَقْكَ﴾ ١٣٢

НАХНУ НЕРЗУКЪУКЕ

«**Биз сени рызкъландырымыз»** дие буюра. Сен намазынъны къыл, Хакъкъа гонъюль бер, чалыш, юректеки сыкъынтыдан узакълашып, рызкъынъны Раббинъден исте, рызыкъны бериджи Одыр. Аллаһу экбер, нидасы иле ялвар. «Таха» суресинде аиле башларына тюшкен вазифе ёлунен намазынъны къыл, оны къыл-

магъа эмир эт, онъа девам эт. Аллаһ «Кехф» суресининь 4-нджи аетинде:

كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾

КУЛЛИ ШЕЙ ИН СЕБЕБЕН

дие буюрмакънен, рызкъынъ ичюн бир чарелер къыдыр, дей.

Огълум! Экмесень – ормазсынъ, чалышмань – бир шей къазаналмазсынъ. Эр шейни Аллаһтан истейджек, Онъа ибадет этеджексинъ. Рызкъынъ ичюн чалышмакъ ёлуны къыдырад-жакъсынъ. Хакъ тургъанда халкътан истемек ёкъ, Аллаһкъа ялвараджакъ, сонъ енълеринъни тюреп, Онынъ санъа берген кучь-къувет иле, О бильдирген ёлда чалышаджакъсынъ. Иште, Хакътан истеген къул акъикый къул ола билир. Халкътан истеген кимсе исе, мушрик олур. Рызкъны берген Одыр, чалышмакъ бир вастадыр. Чалышмакъ ичюн чаре-тедбир къыдыр.

Огълум Мемет!.. Севимли Пейгъамберимиз де: *«Рызкъ къапулары къапалыдыр. Гъайрет исе, онынъ анахтарыдыр»*, деген.

Севимли огълум Мемет!.. Аиле башынынъ сени динге давет этюви, онъа тюшкен вазифе олгъаны киби, дюнъя ишлеринде де Аллаһнынъ

эмир эткен ёлларында чалыштырмагъа давет этмек де, ана-бабанынъ вазифелериндендир. Сен дюньяда эял ёлны кыдыраджакъ, шу эял ёлнен рызкъ къапуларыны ачмагъа тырышаджакъсынъ. Бу ёлны огретмеген ана-баба къабаат ишлерлер. Сен де оларнынъ ёлундан кетмесенъ, озь башынъа иш корьсенъ янъылырсынъ. Бу янълышынъ сени джеэннем азабына чекер, андан къуртуламазсынъ.

Иште, огълум! Ана-бабанынъ акъикъий вазифелери, умумий оларакъ булардыр. Аллаһтан къоркъып, онъа ёнельмек ёлунен намазынъны кыылар, оразанъны тутар, фарз олгъан ахиретинъ ичюн дюньяны быракъмайджакъсынъ. Онынъ ичюн де чалышаджакъсынъ. Эм дининъ, эм дюньянъ ичюн чалышмакъ ёлуны кыдыраджакъсынъ. Иште, бу ёл ана-бабанынъ тешвикъат ёлунен санъа берильген мукъаддес бир ёлдыр. Дюнья ишлеринде де Аллаһны унутмайджакъсынъ. Аллаһтан къоркъып, Онынъ ёлунда юрьмеге тырышаджакъсынъ. Иште, бу аркетлер сеадет ёлудыр, Къур'ан-ы Керимнинъ ёлу, аиле башынынъ вазифелердир.

Севимли огълум! Пейгъамберимиз де бу хайырлы ёлларны тешвикъат эткен аиле башына дуа этерек: *«Аллаһ шу бабагъа мерхамет буюрсын*

ки, хайырлы ишлеринде ярдым этер», деген.

Иште, огълум. Ана-баба федакярлыкь япып, санъа эйилик эткенлеринде, сен оларгъа къаршы исыян этсенъ, еринъ джеэннем олур ки, асла къуртуламазсынъ. Огълум, бакъ аиле башынынъ вазифелери акъкъында Пейгъамберимиз не деген: *«Эвлятларынгъызны Аллах ве Ресулине, Пейгъамбернинъ эхли-бейтине, Къур'ан-ы Керимге севги рухунда тербиеленгъиз»*.

Иште, огълум Мемет!.. Аллах ве Ресулине итаат иле Къур'ан-ы Керимни окъумакъ, намаз къылмакъ, Онынъ эмирлерини тутмакъ, Оны севген эхлини ве асхабыны севмек аиле башына тюшкен вазифелер олгъаны киби Онынъ ёлунда дюнья ишлерине де чалышмакъ ве бу ишке эвлятларыны да давет этмек де шу вазифелер сырасына кире.

Иште, огълум Мемет!.. Ана-баба эвлятларына бу ёлларны тешвикъ этмек ичюн месульдирлер. Балаларыны козетеджеклер, оларгъа яхшылыкъны огретеджеклер. Бойле ана-баба не гузель ана-бабадыр, оларнынъ сёзлерини туткъан эвлят да, не гузель эвляттыр. Бу ёлда юрген аиле де бахытлы бир аиледир. Бу ёлны тешвикъ эткен ана-бабасына исыян эткен эвлят исе, залым бир эвляттыр.

АНА-БАБА АКЪКЪЫ

Огълум Мемет!.. Инсаннынъ Хакъ ве халкъкъа аит акълары бар. Хакъкъа аит акъларгъа «Укъукъуллах» денильгени киби, халкъкъа аит акъларгъа «ибад укъукъы» денилип, бунынъ башында ана-бабанынъ акъкъы тура. Укъукъуллах Аллахкъа ортакъ къошмадан, ширк этмеден, яни Онынъ бирлигини тасдикъ иле ибадет ве итаат этмектир. Ибад укъукъы башта ана-бабагъа итаат этип, хызмет этмек, сой-акърабаларны унутмайып, оларны зиярет этмек, оларгъа ихсан этмектир. Тулларгъа, оксюзлерге, фукъарелерге, ёлджугъа, къомшугъа, эмири алтында булунгъанларгъа кулер юзьнен муамеле этип, оларгъа эйилик япмакъ, оларнен селямлашмакъ, хаста олсалар, ёкъламакъ, дженазесинде булунмакъ, давет этсе, даветини ред этмемек, насиат истесе, ерине кетирмек, акъсырып «Эльхамдулиллях» дегенде «Йерхамукуллях» демек къулнынъ къул узериндеки акъларыдыр.

Бу себептен Пейгъамберимиз дер ки:
«Аллаһ ве Ресулына инангъан къомшусына

*эйилик япсын. Аллахкѡа ве йевмиль кѡья-
метке инангъан мусафирини сыйласын.
Аллахкѡа ве йевмиль кѡьяметке инангъан
хайырлы сѡзлер сѡйлесин, сѡйлеп оламаса
индемесин. Джебраил мангѡа назиль олгъан-
да кѡмшуу акъкѡына риает этмекни васи-
ет этти. Джебраилнинъ бу кѡадар эмиет
бермесинден кѡмшунунъ кѡмшугѡа варис
оладжагѡыны анъладым».*

Огълум! Бу хадис-и шерифни яхшыджа тед-
кѡикъ этсень, Аллах ве Ресулына инангъанынъ
кѡмшусына эйилик япмасыны, мусафирине
эйилик этмесини, оларнен татлы кѡонушмакъ-
ны ве я да индемомекни бильдирир экен, кѡул
акъкѡынынъ усътюнде олгъан ана-бабагѡа на-
сыл итаат этмек кереклиги хусусында бираз
тюшюн. Ана-баба акъкѡы джумле акълар-
нынъ усътюнидир. Аллахкѡа ве Ресулына
инангъан эр бир мусульмангѡа итаат этмек
биринджи вазифень оладжакъ. Ислямиет ве
инсаниетни асла анълап оламазсынъ. Ич бир
амелинъ Аллахкѡа макъбул олмаз. Ана-ба-
багѡа урьметсиз олгъан кѡулнынъ ибадетини
Аллах кѡабул этмез.

Огълум, «Лукъман» суресининъ 14-нджи
аетинде:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا
عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالَهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي
وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ ⑭

**ВЕ ВАССАЙНЕЛЬ ИНСААНЕ БИ ВА-
АЛИДЕЙХИ ХАМЕЛЕТХУ УММУХУУ
ВЕХНЕН АЛЯА ВЕХНИН ВЕ ФИСАА-
ЛЮХУУ ФИИ АА МЕЙНИ ЭНИШКЮР-
ЛИИ ВЕЛИ ВАЛИДЕЙКЕ ИЛЕЙЙЕЛЬ
МАСИРИУ**

*«Биз инсангъа ана-бабасына яхшы муна-
себетте булунмасыны тевсие эттик. Ана-
сы оны аджизлик усьтюне аджизлик иле
къарнында ташыды. Баланынъ сюттен
кесильмеси эки йыл ичинде олып. Шунунъ
ичюн биз инсангъа «Мангъа ве ана-бабангъа
шукюр эт», деп тевсие этемиз. Ялынъыз
озюме дёнеджексингъыз», деп буюрыла.*

Бир кимсенинъ башта Аллаһкъа, сонъ ана-
бабасына шукюр этмеси буюрыла. Ким де
ким Аллаһкъа шукюр этип де, оны дюньягъа
кетирген, бесплеп осьтюрген ана-бабасына

шукюр этмесе, Аллаһкѡа шукюр этмеген киби олур.

Огълум, бу ает-и Керимеде Дженаб-ы Хакъ ана-бабаны урьмет этмекни эмир эте. О, дей ки *«Эй инсан, сен манѡа ве ана-бабанѡа шукюр эт. Ахиретте тек меним узурьма келед-жексинѡ. Узурьмдан башкѡа барыладжакъ ер ёкътыр. О вакъьитта сенден ана-бабанѡа шукюр этип-этмегенинѡни сорайджам»*.

Огълум Мемет!.. Аллаһкѡа инансанѡ, бу ает узеринде джиддий тюшон ве эр шейни анълар-сынѡ. Ана-бабанынѡ акъкъы не къадар буюк олгъаныны корерсинѡ. Ананынѡ акъкъы баба-нынѡ акъкъындан даа да зияде олгъаныны Дженаб-ы Хакъ шу сёзлеринен беян эте: *«Ана-сы инсанны аджизлик усьтюне аджизлик иле къарнында ташыды»*. Инсан анасынынѡ къарнында экен валидеси нидже-нидже мешакъатларгѡа, агърыларгѡа даянды. Къарнын-даки баласы буюген сайын онынѡ аджизлиги эп артты. Бу аджизлик, сыкъынты та баласы догъгъандже девам этти. Баласыны догъургъ-ан сонѡ, ананынѡ юкъусы болюнип, бутюн ой-фикири эвлядыны осьтюрювде, тербиелевде олды. Анасы эки йыл девамында эмизди. Сонѡра баласынынѡ узеринде шефкъат къанат-

ларыны керип, оны эр тюрлю феналыкълардан къорчалады. Та кемалына еткендже онынъ ичюн титреди.

Шунынъ ичюн де, Аллах кемалына еткен инсангъа хытап этерек: **«Биз инсангъа ана-бабасына хызмет этмекни тевсие эттик. Эй, инсан! Ана-бабангъа шукюр эт. Ахиретте ялынъыз меним узурума келеджексинъ. Узурымдан башкъа барыладжакъ ер ёкътыр. О вакъытта сенден ана-бабангъа эйилик эттинъми, деп сораиджам»**, деди.

Коресинъми, огълум, ана-бабасына эйилик япмагъанлар ярын танърынынъ узурунда джевап береджеклер. Буны яхшы бильсинлер ве шуны да бильсинлер ки, нидже-нидже мешакъатларгъа къатлангъан ана-бабасына къаршы чыкъкъанлар ахиретте не алгъа келеджеклер!

Огълум! Бу акъта яхшы тюшон, текрар ве текрар тюшон ки, ахиретте иляхнынъ узурунда исьянджылар сырасына кирмесинъ. Ана-бабагъа итаат Танърынынъ огюнде энъ фазилетли амельдир. Инсан бунынъ саесинде энъ макъбул къул олур.

Огълум! Сахиблерден бири Пейгъамбери-мизден: **«Я Ресулуллах, амеллернинъ ичинде энъ фазилетлиси ангиси?»**, дие сорагъан. Ресу-

луллах: «Намазны вакътында къылмакъ», деген. Сахиб кене суаль берген: «Фазилетли амель дегени недир аслы?». Пейгъамберимиз: «Ана-бабанъа итаат этмек», деген. Сахиб суаллерини эп девам эте: «Ресулуллах, даа анги амель фазилетлидир?». Бу сефер Ресулуллах: «Аллаһ ичюн джихад этмек», дие джевап бере.

Огълум! Бу хадисни инджелесень, ана-бабагъа итаат этмекнинъ буюклигини анъларсынъ.

Огълум! Дженаб-ы Хакъ бизден эвель кельген умметлерге де ана-бабагъа итаатны эмир эткен. Итаат саасында олардан ваде алгъан. Олардан алынган ваде ана-бабагъа итаатнынъ буюклигини косьтере. Огълум, Дженаб-ы Хакъ «Бакъара» суресининъ 83-нджи аетинде бойле дей:

وَإِذَا أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ

إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ﴿٨٣﴾

**ВЕ ИЗ ЭХАЗНАА МИИСААКЪА БЕ-
НИИ ИСРААИЛЕ ЛЯА ТА'БУДУУНЕ
ИЛАЛЛААХЕ ВЕБИЛЬ ВААЛИДЕЙНИ
ИНСААНЕН**

«Исраиль огъуллаарындан: «Аллаһтан

башкъасына къуллыкъ этмемек, ана-бабагъа, сой-акърабагъа, етимлерге, факъыр-фукъарелерге яхшылыкъ япмакъ, инсанларнен яхшы лаф этмек, зеяат бермек», – акъкъында сёз алдыкъ».

Корюне ки, Аллаһ бизден эвель кельген умметлерден ана-бабагъа итаат этмек акъкъында сёз алгъан. Бу, меселенинъ эмиетини косьтермеге кифаедир.

Огълум! Ананынъ баласына кьойгъан эмеги чокъ олгъаны ичюн, ананынъ акъкъы баба акъкъындан да чокътыр. Бу себептен, анълатмагъа истедигим шу вакъиа бизге ана акъкъынынъ баба акъкъындан усьтюн олгъаныны бильдире.

Ресулуллахнынъ янына бир зат келип: «Я Ресулуллах, меним имае этмеме, эйилик япмама энъ зияде ким ляйыкъ?» деп сорагъан. «Ананъ», – буюргъан Ресулуллах. «Я сонъ ким?». «Ананъ». «Яхшы, я сонъ даа ким?». «Ананъ», дей Пейгъамбер учюнджи кере ве ялынъыз дёртюнджи кересинде: «Бабанъ», деп джевап бере. Огълум! Бу хадис хызметке ляйыкъ олгъан учь кере ана ве дёртюнджи кере баба олгъаныны косьтерип, ана акъкъынынъ усьтюнлигини, ана-бабагъа насыл мунасебетте булунмакъ кереклигинъни косьтере.

Огълум, буларны бильген сонъ, къальбинъ-де бир сес эшитилир. «Бабачыгъым, ана-баба-ма нелер япмакъ кереким?», деп сорарсынъ. Бакъ, огълум! Къур'ан-ы Керимде «Исра» суресининъ 23-нджи аетинде:

﴿٢٣﴾ فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍ

ФЕЛЪЯА ТЕКЪУЛЛЕХУМАА УФФИН
«*Оларгъа серт сейлеме, юзюнъни эшитип, «уф» биле деме*», деп буюрыла.

Ана-бабагъа серт сёйлемек, къол котермек о якъта турсын, «уф» келимесини биле къулла-майджакъсынъ. Эр шейни корюджи, эр шейни билиджи Аллаһ сени джеэннемге сокъаджакъ, ана-бабанъа котерген къолларыньны якъаджакъ.

Огълум Мемет!.. Ана-бабасыны разы эткен, Аллаһны да разы этер. Ананъ-бабанъ сени Хакъ-къа давет этселер, биль ки, о Аллаһнынъ давети-дир. Бу ёлдан кетмек сенинъ сеадетинъдир.

«Исра» суресининъ 23-нджи аетинде:

﴿٢٣﴾ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

ВЕЛЪЯА ТЕНХЕР ХУМАА ВЕКЪУЛЛЕ-ХУМАА КЪАВЛЕН КЕРИИМЕН

«Сен оларнынъ сёзлерини сакъын агъыр билип де, ред этме, оларнен татлы къо-нуш ве татлы сёзлер иле гонъюллерини ал». Яни ананъа аначыгъым, бабанъа баба-чыгъым, дие сёйле.

Кене де шу суренинъ 24-нджи аетинде:

وَإخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ

زَخْمُهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِى صَغِيرًا ﴿٧٤﴾

**ВАХФИДЛЕХУМАА ДЖЕНААЗУЛЛИ
МИНЕРРАХМЕТИ ВЕ КЪУЛЬ РАББИР
ХАМХУМАА КЕМАА РАББЕЯНИ
САГЪИИРАН**

«Оларны аджып, шефкъат къанатла-рынны кер де, «Раббим! Мени сабий чагъ-ымдан тербиелеп осьтюргенлери киби, сен де оларгъа мерхамет эйле!» – дей.

Иште, огълум Мемет!.. Ана-баба акъкъы Аллаһнынъ огюнде бойле буюк бир акътыр. Оларгъа энъ назик сёзлерни къулланаджакъ-сынъ, ич «уф» демейджексинъ. Багъырмакъ, къол котермек о якъта турсын, «уф» биле де-менъ, Аллаһкъа къаршы исъян эткен киби олур. Ана-бабанъны татлы сёзлернен севип,

оларгъа шефкъат ве мерхамет къанатларыны кереджексинъ. Оларгъа сагъ экенлеринде де, ольгенлеринде де, два этеджексинъ: *«Я Раб-би! Анам-бабам мени кучюклигимде насыл шефкъат ве мерхаметликнен буюткен олсалар, сен де оларгъа бойле шефкъат ве мерхамет эйле, оларны аджы»*. Шуны да биль ки, огълум, ана-баба акъкъыны ич одеп оламазсынъ.

Бир кунъ Ресулуллахнынъ янына бир генч келип: «Мен къарт анамны сыртымда ташыйым, демек акъкъыны одейим», деген. Пейгъамбер исе: «Ёкъ, сен кучюк олгъанда о сени оссин деп сыртында ташыды, сен исе оны не вакъыт олюр экен, деп ташыйсынъ», деди.

Даа бир кунъ Пейгъамбернинъ узурна кельген бир яш бабасындан шикъет эте, бабам меним малымны алып истеген киби сарф эте, онъа эмир эт ки, малыма токъунмасын, деген. Ресулуллах онынъ бабасыны чагъырта. Яшнынъ бабасы агълай-агълай келе де: «Я Ресулуллах, бир заманлар огълум зайыф эди, мен къавий эдим. О факъыр эди, мен зенгин эдим. О вакъытта ондан ич бир шейни къызгъанмадым. Шимди мен къартайдым, зайыфлаштым. Шимди о къавий, мен исе зай-

ыфым, мен факъырлаштым, о исе зенгинлешти. Энди зенгин огълум менден малыны кыызгъана», дей. Пейгъамбер онынъ сёзлеринден тесирлене. Янында отургъан сахиблери де тесирленип, козьяшларыны тёкелер. Ресулullah яшкъа: «Сен ондансынъ», дие буюрды ве «Дженнет аналарнынъ аякълары астындадыр», деди.

Огълум! Яни аналарны разы эткенлер, дженнетке киреджеклер. Ана-бабанынъ дуасыны Аллаh макъбул эте. Дженаб-ы Хакъ ана-бабаларнынъ дуалары иле къулларны азиз ве мухтерем эте. Ана-бабаларына зулумлыкъ эткенлери Аллаh джеэннемге ташлар.

Огълум, коресинъ ки, Аллаhнынъ эмири оларгъа итаат этмек, оларгъа къаршы «уф» биле демемектир. Оларнынъ теклифлерини ич ред этмемек. Оларнен яхшы лаф этмек, татлы сёзлер айтмакъ, шефкъат къанатларыны оларнынъ узерине кермек ве олар ичюн Аллаhкъа бойле дуа этмек: **«Я Раббим! Анам-бабам мени насыл шефкъат ве мерхамет иле беспеп осьтюрген олсалар, Сен де оларгъа мерхамет эт».**

Иште, мусульман баласынынъ ана-бабасы ичюн этеджек дуасы будыр.

АЛЛАҺ ТААЛЯНЫНЪ ЭМИР
ЭТКЕН УЧЪ МУИМ,
ЯСАКЪ ЭТКЕН
УЧЪ МУИМ ШЕЙЛЕРИ

Огълум Мемет!.. Бутюн яхшы ахлякълы ве бутюн яман ахлякълы олгъанлар учъ эмир ве учъ ясакъта муджесемленген. Дженаб-ы Хакъ Къур'ан-ы Керимде «Нахл» суресининъ 90-нджы аетинде бойле эмир эте:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ
ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالنُّكْرِ
وَالْبَغْيِ يُعْطِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ⑨

ИННЕЛЛЯХЕ ЙЕ'МУРУ БИЛЬ
АДЛИ ВЕЛЬ ИХСАНИ ВЕ ИИТАА
ИЗИЛЬ КЪУРБАА ВЕ ЙЕНХАА АНИЛЬ
ФАХШААИ ВЕЛЬМУНКЕРИ ВЕЛЬ
БАГЪЙИ ЙЕИЗУКУМ ЛЕАЛЛЕКУМ ТА-
ЗАККАРУУНЕ

«Аллаһ, шубесиз, адалетли, эйиликли олмакъны, якъынларыньа яхшылыкъ ямакъны эмир этер эм де бозгъунлыкъны, феналыкъны ве джинаетликни ясакъ этер. О зат (Аллаһ) ибрет алырсыз, деп сизге огют бере».

Огълум! Бу ает онда бутюн акъикъат топлангъанындан пек буюк огют ве муджизедир. Бу буюк акъикъатнынъ сырыны таныгъан, айретленгенлер бу аети-и керимеге **«Руху Къур’ан»** дейлер. Ахлякънынъ фазилети учь эмирде, ахлякъ фазилетини учь ясакъта топлагъаныны себебинден бутюн къанунларнынъ эмирлерини ве ясакъларыны топлай. Шунынъ ичюн бутюн дюнья къанунларынынъ эсасыдыр. Бутюн дюнья шу ает иле арекет этсе, орталыкъта ахлякъсызлыкъ олмаз, джинаетлернинъ огю алыныр эди. Дюнья сеадет ве селяметке бу аетнинъ сырына еткени муджиби зуур этер. Ресулуллах да бу аетке пек буюк эмиет берген ве эр джума хутбесинде **«ИННАЛЛААХЕ ЙЕ’МУРУ БИЛЬ АДЛИ ВЕЛЬ ИХСААНИ»**, дие, бизге учь муим ахлякъны эмир ве учь муим феналыкъны да мен эткен.

Иште, огълум! Сеннен берабер бу юдже аетнинъ муджизевий акъикъатына далад-

жакъмыз, яхшыджа динъле, чюнки, Аллах акъкъы иле динълегенлерге акъикъатны анълатыр. Огълум! Аллах Таала бу аетте учь муим шейни эмир эте ки, бу учь шей джеми гузель адетлернинъ эсасыдыр. Инсанлар бу эмирлерге бойсунаракъ, гузель адетлерни озюнде топлай билир. Бутюн топлум аяты да бу ахлякъ саесинде ферахнынъ, сеадетнинъ энъ юджесине ирише билир. Бутюн къанунларнынъ, эмирлернинъ озеги будыр. Иште, бу учь гузель къанундан джанланыр, яшар. Дженаб-ы Хакъ бу аетте учь муим шейни де ясакъ эте ки, бу шейлер фенолыкъларнынъ эсасыдыр. Джемиетлер бундан чекинселер, озьлерини эр тюрлю яманлыкълардан къуртарырлар. Иште, бу учь эмир, учь ясакъ инсаниет ичюн аятий бир къануннынъ маиетидир. Бутюн къанунлар тедкъикъ этильселер, эписи бу алты эсаста топлангъаны корюнир.

Огълум Мемет!.. Дженаб-ы Хакъ бу аетте ильк дефа адалетни эмир эте. Бираз тюшон, адалет топлум аятынынъ темелидир. Бу адалет олмаса, топлум аяты фелякетке огърар. Эр ерде адалет тедбикъ этильгени къадар инсанлыкъ сеадетке иришир. Адалетсизлик зулум, адалет исе инсан ичюн бир рах-

меттир. Огълум, сен менден адалетнинъ не олгъаныны сорарсынъ. Огълум, адалет эр кеске хызметине коре пайлаштырмакътыр. Иште бу, джемиетнинъ омюринде аятий бир меселедир. Эр кеснинъ акъкъыны бермек, бутюн джемиетни яшатмакъ демектир. Адалетке хиянетлик япкъанлар зулумгъа огърарлар. Адалет эр кесни бахтлы, раат эте. Имам Гъазалийге коре, адалет ваджип олгъан ишни япкъанлар бахткъа ириширлер. Инсанлыкъ ялынъыз адалет иле яшар. Шунунъ ичюн де, Аллаһ Таала бу аетте ильк дефа адалетни эмир эте. Ресулуллах да «ЭЛЬ АДЛЮ ЭСАСУЛЬ МУЛЬК» дие буюраракъ, мулькнинъ эсасы адалет олгъаныны анълата.

Огълум, Аллаһ Таала бу аетте адалеттен сонъ «ВЕЛЬ ИХСАН» деп буюра. Ихсан эйилик демектир. Инсанлар кяр алгъан эр эйилик ихсандыр. Аллаһ Таала бу аетте эпимизге шу эйиликни япмамызны буюра.

Огълум! Ихсаннынъ Ислямиетте пек буюк къыймети бар. Аллаһ Таала эйилик япкъанларны сева. Шунунъ ичюн де эхли иман даима эйилик ёлуны кутъкен, эйилик япмакъны тюшонген. Эр тарафта чешмелер, копюрлер, китапханелер, биналар, медреселер къурып,

эп эйиликке кьанат кергенлер, кыйметли эсерлер кьалдыргъанлар. Ихсан джемиетлерни яшаткъан бир амель олгъан. Ислямда адалет, ихсан инсанлыкъны яшаткъан, адамларны белялардан кьуртаргъан, сеадетке ириштирген буюк бир кьанундыр. Адалетли, ахлякълы инсанларнынъ биринджи вазифеси ихсан, инсанларнынъ гонъюль ризасыны иманлы олгъанларындан долайы, япкъан юджеликлеридир. Оларнынъ мейвалары инсанларны котереджек, тюшкюнлерни имае этмек, инсанлыкъкъа бир эйилик япмакътыр. Иште, юреклери бир эйилик япмакъ иле ургъанлар инсанлыкъны яшатырлар.

Огълум, бу аетте «ВЕ ИТАА ИЗИЛЬ КЪУРБАА», дениле ки, бунда акърабаларгъа эйилик япмакъ, ярдым этмек эмир этильген. Ресулуллах да якъын сой-сопларгъа берильген садакъаны алгъышлагъан, бир хадис шерифинде ёкъсулларгъа берильген садакъагъа садакъа дениле, сой-акърабаларгъа берильген садакъанынъ савабы къаткъаттыр, деген.

Огълум, коресинъ ки, эйиликлерде буюк мана бар. Сойларгъа эйилик, якъын къомшугъа эйилик, факъыр-фукъареге эйилик бир деред-

же иле башлайджакъ, эр вакъыт ичюн оларны къорчалайджакъ, бу эмирдир.

Огълум, Аллах Таала учъ эмирине къаршы учъ феналыкъны ясакъ эте. Бири «Фашадыр» утанмазлыкъ ёлунен игренч арекетлердир. Огълум, утанмазлыкъ инсанны айванларнен бир этер. Утанмагъан козь – айван козюдир. Яманлыкънен бакъар, ондан зевкъ алыр. Хая имандандыр. Иман юректе ерлешкенде, утанмазлыкъ кетер, козьлерге хая саип олур, ямангъа бакътырмаз, чиркин сёйлетмез, айып ишлерден къорчалар.

Огълум, ясакъ этильген учъ феналыкътан экинджиси «мункер»дир ки, шиддетли гъадапнынъ тесири себебинден озюни эр феналыкъкъа атар. Арам олгъан эр шей мункердир. Инсан шиддетли гъадап тесири алтында арам ишлерге догъру ёл алыр. Арамгъа далар. Буларнынъ эписи мункердир. Ялан сёйлемек, гъыйбет этмек, хасет этмек – эписи мункердир.

Огълумё даа ойле бир шей бар ки, о инсанда булунгъан кучлю шубеленюв тесиринден мейдангъа келе. Кибир, гъурур ве уюмранлыкъкъа етеклер. Бутюн топлумнынъ омюри бу шейден кедерленир. Феналыкъ-

нынъ энъ фенасы да будыр. Огълум, Дженаб-ы Хакъ бу аетте эйиликтен башлап, эйиликлерни адалет, ихсан ве акърабаларгъа ярдым ёлунен бильдирир экен, феналыкъларны да ильк мертебесинден башлап баскъычма-баскъыч бильдире. Иште, огълум, яхшылыкъ ве яманлыкънынъ ильк ве сонъки мертебелерини бу ает бильдире. Яхшылыкънынъ ильк мертебесинден сонъки мертебесине къадар япмамызны бильдирип, яманлыкънынъ ильк мертебесинден сонъ мертебесине къадар япмамакъ кереклигимизни бильдире. Бу ает къанунларнынъ рухы, инсан ахлякъында энъ буюк къанундыр.

Инсанлыкъ бу учъ эйиликни япса, яманлыкълардан узакълашса, акъыкый инсан олур, Исламиет рухы узьре арекет этер, яшар.

НЕФСИНЕ АКИМ ОЛГЪАН,
АКЪИКЪАТНЫ КОРЕР,
РАББИСИНИ БИЛИР

Огълум Мемет!.. Дюнъяда эр бир яманлыкъ нефсинъе аким оламамакътан, яни нефсинъни туталмамакътан догъа. Нефсини туталмагъан адам даима белягъа огърар. Къулакъларына огют кирмез, козьлерине акъикъат корюнмез. Пейгъамберлерни коръсе де, нефсине аким оламагъаны себебинден, оларны инкяр этер, сёзлерини янълыш анълар, озюни де эр тюрлю фелякетлерге суйреклер.

Огълум, акъикъатны коръмек, бильмек ичюн нефсинъе аким олмакъ керексинъ. Нефсинъни бу яман ислерден къуртарып, акъикъатны хидает нуры иле билирсинъ. Тек о вакъытта бу дюнъягъа келип-кетмекнинъ макъсады Субхание-ни анъларсынъ. Раббини бильгенлерден ве севгенлерден олурсынъ, дюнъянынъ энъ темиз ахлякълы кимселери нефсине аким олгъан кимселердир. Иште, инсанлыкъ нумюнеси олгъан буюк пейгъамберлер нефсине аким олгъан, яманлыкътан узакъ тургъан инсан нумюнелеридир.

Огълум, инсанда булунган нефис инсангъа яман шейлерни буюрган дуйгъулардыр. Бу дуйгъулар эр бир инсанда чешитли тарзда корюенелер. Нефисине аякъ баскъан инсан юксеклерге котерилир. Нефиси темиз олган инсан саф темиз олур. Нефиси темиз денильген инсанлар яман аракетлерден узакъ турган инсанлардыр.

Огълум, инсан бу дюньягъа келип, халкънынъ фена сёзлеринден къачып оламаз. Яхшы инсан олсанъ да, олар сенде олмагъан шейлер иле санъа ифтира этерлер. Огълум, Муса алейхисселям киби бир зат да халкънынъ бу ошеклеринден Раббине шикъет этти: «Я Раббим, бу халкъ олмагъан шейлерни уйдурып, мени ошеклейлер». Раббиси онъа: «Я Муса, бу халкъны, Мен яраткъаным алда биле, олар мени менде олмагъан сыфатларны уйдурып ошеклейлер, амма мен сабыр этем, сен де сабыр эт», деп буюрды.

Огълум, коресинъ ки, халкънынъ ошеклеринден къуртулмакъ къыйын. Аллаһ Таалаыны биле ошеклегенлер бар. Бунъа сабыр этмекнен онынъ огю алыныр. Иште, сабыр нефисни аякъ астына алмакъ ёлудыр.

Огълум! Хасан Басрий киби буюк бир зат да бу ёлда шуларны сёйлеген. Биз ондан ибрет алдыкъ, теджрибе огрендик. Бизден

эвелькилер де бойле япкъанлар. Дюньяда сабырдан да файдалы бир шей тапалмадылар. Джеми ишлеримиз ислях, сабыр ёлунен юрюшир, деген.

Огълум, сен сабырнынъ бу гузель деваларыны эшиткен сонъ, сабырнынъ не олгъаныны анълатмамны истерсинъ. Огълум, сабырны эр кес эр тюрлю анълай ве риает эте. Мен санъа буларны эки сёзнен анълатайым.

Огълум, сабыр нефистен келип чыкъкъан яман дуйгъуларны тута бильмектир. Огълум, инсанда мелеклерге хас ислер олгъаны киби, ярамай ислер де бар. Сабырлы адам яман ислерини тутар, яманлыкъ япмаз, чиркин сёзлерни сёйлемез. Ичинъдеки яман ислер сени не къадар зорласалар да, яман шейге бакъмазсынъ, ислеринъни енъерсинъ. Шунунъ ичюн де, сабырлы инсанлар эр анги сыкъынтыларгъа къатланалар, исыян этмейлер.

Огълум, омюрде бешиктен мезаргъадже эр шей курештир. Бу куреш вакътында сувукъкъанлы олмакъ керек. Бир дакъкъада сыртынъа сыгъмайып, алевленсенъ, къызышсанъ, яман ислеринъ бир анъде сени яманлыкъкъа сюйреклер. Бу анъде сувукъкъанлыгъынъ иле бунынъ огюни алырсынъ. Сувукъкъанлыгъынъ

нефис дуйгъуларына яндырылгъан бир дарбедир. Бу джихад нефис иле джихаддыр. Бу дженк энъ буюк дженклерден биридир. Инсанны яманлыкъкъа суйреклеген фена ислернен дженклешовдир. Иште, сувукъкъанлы олувынъ саесинде тилинъни тыйып, кендинъни яманлыкътан къорчаларсынъ.

Огълум, Ресулуллах да бир дженктен къайткъанда сахиблерине: «Биз кучюк джихаддан буюк джихадгъа къайтамыз», дегенде сахиблерден бири айретленген: «Я Ресулуллах, биз дженктен къайтамыз, бундан да зияде джихад олурмы?». Пейгъамбер бунъа: «Нефиснен олгъан джихад бундан кучлю», деген.

Огълум Мемет!.. Кяфирлернен олгъан дженк кучюк дженк сайылып, нефиске къаршы дженк буюк джихад, деп илян этильген. Душманнен олгъан дженк бир ай, беш ай, бир йыл, эки йыл олгъанда, нефиске къаршы дженк эр анъ, эр заман, гедже-кунъдюз девам эте. Бу дженкте енъген энъ буюк командан олур. Нефсини енъген бу буюк командангъа мелеклер ашыкъ олурлар, дженнетте ер азырланыр.

Дженаб-ы Хакъ «Назиат» суресининъ 40,41-нджи аетлеринде бойле буюра:

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ

﴿٤﴾ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿٥﴾

**ВЕЕММАА МЕН ХААФЕ МЕКЪААМЕ
РАББИХИИ ВЕНЕХЕННЕФСЕ АНИЛЬ
ҺЕВАА ФЕИННЕЛЬ ДЖЕННЕТЕ ХИЙ-
ЕЛЬ МЕ'ВАА**

«Амма ким де Раббининъ азаметинден кьоркъып, озюни яманлыкьтан четлендирсе, бараджакь ери, шубесиз дженнеттир».

Огълум, бу ает санъа бутюн акъикъатларны анълата. Нефсинъни яманлыкьлардан четлештирдинъми, бараджакь еринъ дженнеттир. Бутюн эвлиялар бу ёлны туткъанлар, озьлерини яманлыкьлардан кьорчалагъанлар, Хакъны севгенлер. Шунуны ичюн де, нефисни тыябильмекнинъ эмиети буюктир. Пейгъамберимиз де: *«Илимнинъ башы нефисни бильмек»*, деп огреткен. Бир хадис шерифинде: *«Нефисини бильген, Раббисини билир»*, дениле.

Огълум, сен буларны эшиткен сонъ менден, баба, я нефисни насыл биледжем, деп сорарсынъ. Огълум, джумле эвлиялар нефисни биль-

мек ёлунда курештилер, айры-айры ёлларны туттылар, шу себептен, эки чешит ёлу бар. Бири руханий ёллар, дигери джисманий ёллардыр. Джисманий ёллар нефиснинъ арзуларыны ашатмамакъ, ичирмемек, юкъламагъа бермемек, сачларындан тавангъа багълап, тизлери-ни багълап, тёшекке яткъызмамакъ, магъараларгъа суйреклемек, сёйлемемек ёлунен омюрге кечирмектир.

Огълум, бу ёллар «Бакъара» суресининъ 286-нджы аетинде бойле косьтериле:

لَا يَكْفِيُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعًا ط

**ЛААЙУКЕЛЛИФУЛЛААХУ НЕФСЕН
ИЛЛЯА ВУС АХАА**

«Аллаһ ич бир джангъа кучю етеджегинден зияде шей юклемез. Эр кимнинъ япкъан эйилиги озю ичюн, яманлыгъы да озь бойнундадыр».

Инсанларны корюнгенлери киби олмайып да, козьбоямаджылыкъ япмакъ истеклери баштан чыкъарыр. Руханий ёллар ялынъыз къальпни Хакъкъа дёндюрмек, Хакъкъа мейиль бермектир. Аллаһ ве Ресулыны севгенлер озьлерине чокъ дикъкъат айырмадан,

диний илимге мейиль берирлер. Бу севги даима юректе олса, рух сагълам олур. Инсан кендини даима Хакънынъ узуринда киби сезсе, даима къальбини якъса, «Эхлуллахин лима Аллах» сырына наиль олур. Юреги даима Хакъта, къальби даима Хакъ иле олгъаны алда, ярамай ишлерден, ярамай арекетлерден озюни узакъ тутар. Иште, бу нефсаний яманлыкълардан узакълашкъан кимселер Хакънынъ досту олурлар. Биз бойлелерине «эвлия» деймиз ки, олар къальплери Хакъта булунгъан затлардыр. Бу дереджеге иришмек ичюн козьлер ракъипте, гоньюллер Хабибде, къулакълары седада, гоньюллери Худада, эллери иште, аякълары юрювде, гоньюллери зикир этмектедир. Беденини постта, гоньюллериனி достта, джесетлериனி халкъта, гоньюллериனி Хакъта деп билирлер.

Огълум Мемет!.. Коресинъ ки, нефисни енъмек ичюн гоньюльни Хакъ севгиси иле Хакъкъа чевирмек лязим. Гоньюльде Хакънынъ севгиси ерлешсе, инсаннынъ алыш-вериште эли тутулыр. Бойлеликнен, бу затлар озьлери ни даима Хакъ иле олгъанлары киби сезип, нефсаний ислерден къуртулып, озьлери ни Хакънынъ узуринда деп билирлер. Ресулуллах да:

«*Меним козьлерим юкълар, гонъюлюм исе юкълamaz*» деген ки, юкъюнынъ фена олгъанындан гонъюльнинъ даима Хакъ иле олгъаныны бильдире.

Огълум Мемет, нефисини енъгенлер, гонъюллери эп Хакъ иле олгъанлар, Хакъ севгиси иле яшагъанлардыр. Гонъюллерини бу дюнъянынъ гъам-элемеринен буландырмагъанлар.

Дженаб-ы Хакъ «Эн'ам» суресининъ 91-нджи аетинде Хабибине:

قُلِ اللَّهُ شَمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾

**КЪУЛИЛЛААХУ СУММЕ ЗЕРХУМ
ФИИ ХАЙДИХИМ ЙЕЛЬ АБУУНЕ**

«*Хабибим! Сен «Аллаһ» де, сонъра оларыны быракъ, далгъан батакълыкъларында ойнай турсынлар!*»

Огълум, иште бу ает нефсине аким олгъанларнынъ къальплери даима Хакъ иле олгъаныны бильдире. Сен Хакъ иле олсанъ, халкънынъ джебру-джефасы санъа тесир этмез. Нефсининъ эсирлигинден къуртулырсынъ. Ахиретке азырлангъанлардан олурсынъ.

МУВАФАКЪИЕТ
КЪАТИЙ КЪАРАРГЪА,
ЧАЛЫШУВДА, СЕБАТКЪА
БАГЪЛЫДЫР

Огълум Мемет!.. Дюнъя ве ахирет мувафакъиетлерининъ бириси къатий къарар берген сонъ, чалышмакъ ёлунда себат этмектир. Тек бойле япкъан такъдиринъде мувафакъиетке ириширсинъ. Бу учъ шей бир-бирини текмил-леген амиллердир.

Огълум, къарарсыз инсан дюменсиз гемиге бенъзер. Ич бир саада илерилев олмаз. Къарарсызлыкъ къоркъакълыкътан догъар. Акъикъий иман, акъикъий инанч инсанда бу къоркъакълыкъны, къарарсызлыкъны кеткизир. Къарарсызлыкъ инсанларны магълубиетке огъраткъаны киби, къатий къарар да инсанларны енъишлерге къавуштырыр.

Огълум Мемет!.. Къарарсыз, къоркъакъ инсан даима артта къалыр. Магълубиеттен магълубиетке огърар. Бир ишни япмадан эвель, яхшы тюшонип-ташынаджакъсынъ. Тюшондженъни къатий къараргъа багълайд-

жакъсынъ. Къатий къарар берген сонъ, бар къуветинънен чалышаджакъсынъ. Чалышкъанда бутюн сыкъынтыларгъа кокюсинъни керип, себат этеджексинъ. Акс алда, омюр аятынъда бунъа риает этмесенъ, бутюн омюринъ телюкеге алып барырсынъ. Сыкъынтылар ичинде омюр кечириринъ.

Огълум, къатий къарар бермеден эвель, яхшыджа тюшюн, сонъра къарарынъны ерине кетирмек ичюн турмадан чалыш. Дин ве дюнья ишлеринде нидже инсанларны корерсинъ ки, олар къарарсызлыкъ себебинден шашмалап къалгъан. Магълуп ве бахытсыз олгъанлар.

Огълум Мемет, къатий къарар сени джесаретли, эмин этер, къарарсызлыкъ исе, адджы кунълерни яшатыр. Огълум, санъа къарарсыз олмакъны огреткен, весфесели аркъадашлардан узакълаш. Омюринъде мерд, джесюр юрек-ли, къарары къатий инсанларны сечип, оларнен достлаш. Олар сенинъ иманлы генч достларынъдыр. Бу хусуста буюк Пейгъамберимизнинъ аяты акъкъында окъу, о бизим эпимизге буюк бир ребердир. Оны къатий къарарындан кимсе къайтаралмады. Эмджеси онъа, бу ишлерден вазгеч деген вакътында, о:

– Эмдже, бир къолума кунешни, бир къо-

лума да айны берселер, бу сыкълет алтында эзиледжегимни бильсем де, аслы ёлумдан дён-мем, – деди.

Иште, огълум, буюк Пейгъамберимиз бизге пек буюк нумюнедир. Онынъ берген къарарлары оны аслы да ёлундан къайтармадылар. Сен де къайтма.

Огълум, къарарлары зайыф олгъанлар аман ёлундан дёнерлер.

Огълум, къатий къарар къатий инанчнынь мейвасыдыр. Сен инангъанынь къадар къатий къарарлысынъ.

Огълум, къарарынъдан сонъ чалышмагъа тырышаджакъсынъ. Чалышмакъ зевкъы сени бахытлы этер. Ислямиет чалышмакъны эмир эте, тенбелликни къабул этмей.

Къур'ан-ы Керимде «Неджм » суресининъ 39-нджы аетинде бойле дениле:

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ﴿٣٩﴾

ВЕ ЭН ЛЕЙСЕ ЛИЛЬ ИНСААНЕ ИЛ-ЛЯА МАА СЕАА

«Инсан анджакъ озь якъанларына иришир», демектир. Яни чалышаджакъ-

сынъ, чалышкъанынънынъ мейваларыны ашайджакъсынъ.

Огълум Мемет, биль ки, не сачсанъ, оны алырсынъ, экмегенинъни оралмазсынъ. Арпа сачып, богъдай аламазсынъ. Эйилик эксенъ, ахиретте онынъ муляфатыны корерсинъ, онынъ берекетини джыярсинъ. Яманлыкъ эксенъ – ахиретте онынъ махсулыны корер, джезасыны алырсынъ.

Огълум, чалышмакъта бильги эсас оладжакъ, яхшы бильги алсанъ, яхшы чалышырсынъ. Бильгининъ имтианына коре хайырлы мейвалар аладжакъсынъ.

Огълум, рызкъ къапулары къапалыдыр. Бу къапуларны чалышмакъ ачар. Ресулымыз да: “*Рызкъ анахтары гъайреттир*”, деп буюрган.

Огълум, бу мубарек огютни акъылынъда тут ки, о санъа эр шейни анълатыр. Аллаһ эр шейни бир себепке багълай. Огълум, къуллыкъ, итаат да чалышмакътан сонъ олур. Инсан чалышкъан сонъ, итаат этеджек. Инсан сачаджакъ, чалышаджакъ, нетиджеде Аллаһкъа къуллыкъ этеджек. Инсаннынъ кучю етмеген ерлерде эр шейге къадир олган Аллаһкъа ялвараджакъ, гонълони Онъа багълайджакъ.

Иште, огълум, акъикъий бир мусульман маддий сааларда чалышып тырышаджакъ. Аллаһ бойле чалышып арекет эткенлерни севе. Ресулуллах да «ЭЛЬ КЪААСИБУ ХАБИБУЛЛАХ» яни «*Къазангъанлар Аллаһнынъ достларыдыр*», дие буюргъан.

Огълум, мында «къаасибу»нынъ манасы Аллаһнынъ ризасыны къазанмакъ ичюн маддий ве маневий сааларда чалышкъанлар, демектир. Булар Аллаһ огюнде пек мухтерем шахыслардыр.

Огълум, о алда сен Аллаһнынъ ёлунда къатий къарар берген сонъ, эр бир хусуста чалышаджакъсынъ, тырышаджакъсынъ ве бу ёлда себат этип, ич дёнмейджексинъ.

Огълум, эр шейнинъ башы – яхшы тюшонмек, къарар бермек, ортасы – чалышмакъ, чалышкъанда себат этмектир. Буны сонъки нефесинъе къадар тедбикъ этеджексинъ. Ресулуллах да: «*Сизден бирингиз элинде бир хурма фиданы булунгъаны алда, къыямет къопаджакъ олса да, оны отуртсын. Къыямет къонаята, деп атып ташламасын*», деген.

Огълум, бу сен ичюн пек буюк бир дерстир. Инсан ялынъыз озю ичюн яшамаз. Башкъалары ичюн де яшар. Эр бир саада ольгенинъе

къадар башкъаларгъа яхшы бир хатыра къалдырмакъ ичюн тырышмалысынъ. Чюнки, эвелькилернинъ чалышкъанларындан бизлер файдаланамыз, демек бизим чалышкъанымызнынъ махсулыны келеджек несиллер алмалы.

Бакъ, огълум, санъа бу хусуста бир вакъианы тариф этеджем. Бунъа эмиет берсенъ, файдалы олур. Харун Рашид бир кунъ элинде бир кучюджик фиданны отуртаяткъан къарт бир адамны корип, онъа: «Къартым, сен шу отурткъан фиданнынъ мейваларыны коралмайджакъсынъ. Бу къадар терлеп чалышасынъ, быракъ, замет этме!», деген. Къарт бойле джевап берген: «Эй, падиша! Бизден эвелькилер терек отурттылар, мейваларыны биз ашадыкъ. Энди биз терек сачмакъ керекмиз ки, бизден сонъ кельгенлер бу тереклернинъ мейвасыны ашасынлар». Харун Рашид къартнынъ бу икметли сёзлеринден пек мемнюн ола. Аман джебине далып, онъа бир алтын бере. Къарт: «Падишам, коресинъми, отурткъан фиданымнынъ мейвасыны шимди алдым», деген.

Огълум, акъикъий инсанлар бойле чалышарлар. Эр саада бизден эвелькилернинъ чалышмаларынынъ мейвасыны биз ашамакътамыз, биз де замангъа коре чалышаджакъмыз. Биз-

ден сонъкилерге яхшы ёлларны косътереджек-миз. Дин ёлунда чалышаджакъмыз. Келеджек несильге хайырлы эсерлер къалдыраджакъмыз. Оларгъа хайырлы мейвалар, гузелликлер къалдыраджакъмыз.

Огълум Мемет!.. Огренмек къолай, чалышмакъ да къолай, нетиджесини корьмек ичюн исе, себат лязим. Бунынъ ичюн мешакъатларгъа мытлакъа кокюс кереджексинъ, умятсиз олмайджакъсынъ, тюшкюнликке берильмейджексинъ. Умятсизлик сени мувафакъиеттен узакълаштырыр. Умят санъа кучь багъышлар, къыйынлыкъны енъдирир. Шунынъ ичюн де себат эткен, небат этер дегенлер.

Огълум, топракъкъа бир урлукъ ташласанъ, анда къалмаз, мытлакъа ешерип чыкъар, осер. Инсан да ойледи. Инсан фикир саасында чалышаджакъ, фикринде себат этеджек ве онынъ иле мувафакъиетке иришеджек. Иште, огълум, мувафакъиет эльде этмек истесенъ, башта тюшюнеджексинъ, къарар береджексинъ ве себатнен чалышаджакъсынъ. Бунынънен юксектен-юксек къаялардан кечерсинъ, Аллаһнынъ изнинен анги ишни башласанъ, гъалип олурсынъ. Бутюн буюклер бойле яптылар. Сен де бойле япмагъа тырыш.

АКЪИКЪИЙ СЁЗЛЕР АЯТ БАГЪЫШЛАР.
АКЪИКЪИЙ СЁЗЛЕРНИ ДИНЪЛЕ,
НАСИАТ АЛ, НАСИАТ БЕР

Огълум!.. Акъикъаттан айрылмагъан сёзлер инсангъа аят багъышларлар. Бойлеликнен, насиатлар инсанларнынъ гонъюллерини яшатырлар. Ягъмурлар къуру ерлерге аят багъышлагъан киби, насиатлар да къуру къальплерге аят берир. Бунынъ ичюн акъикъий насиат олю къальплерни тирильтир. Онъа гъыда берир, бу гъыда ны ичкенлер эбедиен яшарлар, ольмезлер.

Огълум, дин де бир насиаттыр. Сыдкъ иле динълеген, инангъан, амель эткен шифа тапар.

Огълум Мемет!.. Севимли Пейгъамберимиз бир кунь учь кере «**ЭДДИНУ НАСИХА, ЭДДИНУ НАСИХА, ЭДДИНУ НАСИХА**» яни «*дин насиаттыр, дин насиаттыр, дин насиаттыр*», дие буюрды. Огълум, насиат гъае, инсанларны яшаткъан хайырлы сёзлердир. Инсанлар бу хайырлы сёзлерден кучь алырлар, дин ве дюнья ёлларында эйиликке ёнелирлер. Огълум, насиат динълегенлернинъ къальплерини бу акъикъий сёзлер йымшатыр, яман къальплерни эйиликке

догърултыр. Инсанлар буюк инсанларнынъ сёзлерини динълеп, янъы омюр башларлар, фикирлерини денъиштирир, инсанлыкъны анъларлар. Огълум, иште бойле бир инсанны тапмакъ, онынъ аят багъышлагъан сёзлерини динълемек сен ичюн энъ буюк ниметтир. Онынъ сёзлери сени уянтырлар. Бу себебинден, бойле инсанларны тапмакъ, дюнья хазинесини тапмакътан да хайырлыдыр. Къар кунештен иригени киби, сенинъ де бутюн фена аркетлеринъ, фикирлеринъ, элеминъ оларнынъ янында ирир. Олар сёз башлагъанда, ягъмур къуру ерни джанландыргъаны киби, оларнынъ сёзлери де, гонълюнъни джанландырырлар. Огълум, бинълернен китап окъумакъ, йылларнен теджрибе огренмектен, бир затнынъ янында булунып, бир саат насиат динълемек чокъча файда берир. Бу надир вуджутлы затлар кендилерине вааз эткен, аяткъа ириштирген затлардыр. Бунынъ ичюн, джанланмакъ макъсадында, башта нефсинъе вааз этмек керексинъ. Ресулуллах: *«Эвеля нефсинъе вааз эт, сонъра халкъкъа вааз эт»*, деген.

Аллаһ Таала Къур'ан-ы Керимде вааз этип де, амель этменгенлерге «Саф» суресининъ 2-нджи аетинде:

لَمْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾

ЛИМЕ ТЕКЪУУЛУУНЕ МААЛЯА ТЕФ АЛУУНЕ

«*Не ичюн сиз ялмагъан шейингизни яп-тыкъ дейсиз?*» дей.

Огълум, коресиньми, вааз этмеден эвель, неф-синье вааз этмек лязим. Шундан себеп, алим олуп да, амель этмегенлернинь не халкъ огюнде, не де Хакънынь янында кыймети ёкътыр. Насиатны къальплерге синьдиреджек, ильминен амиль эткенлер – Энбия кимселердир. Олар Хакътан къркърлар, башта нефислерине вааз этерлер, сонъра халкъкъа вааз этерлер.

Аллах Таала Къур’ан-ы Керимде булар акъ-къында «Фатыр» суресининь 28-нджи аетинде:

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ﴿٢٨﴾

ИННЕМАА ЙАХШЕЛЛААХЕ МИН ИБААДИХИЛЬ УЛЕМААУ

«*Улемалар анджакъ Аллахтан къркър-къанлардыр*», деп буюра.

Инсан Раббисини бильгени, келямына инан-гъаны къадар Ондан къркър, ильми иле амиль олур. Ильмини ишлетмегенлер Аллахтан къркър-къмагъан кимселердир. Иште, огълум, насиат аладжакъ кимселеринь Аллахтан къркъркъан,

ильминен арекет эткен кимселердир. Акс алда, олар илимлерини озь акъыл-фикирлерине коре сарф этселер, сени акъикъаттан узакълаштырырлар. Аллаһтан кьорккъкъан, ильминен арекет эткен кимселернинъ сёзлерини тутмакъ, энбия олмакъ, сёзюнен Раббисининъ ве Ресулынынъ эмирлерине бойсунмакъ кибидир.

Аллаһ Таала Къур'ан-ы Керимнинъ «Ниса» суресининъ 59-нджы аетинде:

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ
وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ

**ЭТИИ УЛЛААХЕ ВЕ ЭТИИ УРРАСУУ-
ЛЕ ВЕ УЛИЛЬ ЭМРИ МИНКУМ**

«Аллаһкъа итаат этинъиз, Пейгъамберге ве озюнъизден олгъан акимлерге бойсунунынъыз», дие эмир эте.

Иште, огълум, илим акъикъаттыр. Аллаһ ве Ресулына итаат эткен, илим акъикъатларыны Аллаһ ве Ресулнынъ беянларыны агъызындан динълейджексинъ. Олар «ЭЛЬ УЛЕМА ВЕРЕСЕТУЛЬ ЭНБИЯ» хадис шерифине коре, энбияларнынъ варислеридир. Дюнъянынъ сеаде-ти бу киби инсанлар мевджут олгъанындадыр.

Огълум! Пейгъамберимиз де бир мубарек сёзюнде: *«Дюнъя укюмдарларнынъ адалети, улемаларнынъ ильми, зенгинлернинъ ихсаны, фукъарелернинъ дуасы иле къаимдир»*, дие буюргъан.

Огълум!.. Иште бойле буюк затларнынъ олувы инсанлыкъны яшатыр. Ильми иле арекет эткен улемалар Аллаһнынъ достларыдыр. Олар халкъны Хакъкъа севдирмеге тырышырлар. Ресулуллах да булар акъкъында: *«Эвлия шу кимселердир ки, халкъны Хакъкъа севдирир, ер юзюнде эр кеске насиат бермекнен хайыргъа якъынлаштырырлар. Сёзюне таби оладжакъ затларынъ ильми иле арекет эткен улемалардыр»*, деген. Иште, огълум, ильмине коре иш корьгенлер пейгъамберлернинъ ахлякъындан ахлякъланыр, фена фикирлерден, тюшонджелерден узакъ турар. Къаба сёзлерден къачыныр ве даима йымшакъ аркетлеринен, насиатнен къальплерге ёл тапарлар. Ве эр кеске акъыллары дереджесинде хытап этерлер. Ресулуллах да: *«КЕЛИМУН-НААСЕ АЛЯА КЪАДРИ КЪУЛЛЮХУМ»*, деп буюргъан. Инсанларнен акъыллары дереджесинде къонушмамызны анълатты. Иште, огълум, насиат, инсанларгъа акъыллары деред-

жесинде гузель огют, гузель арекетлернен хытаптыр. Огълум, инсан бу буюк илимлерни алмакъ ичюн, кибирленмейджек, динълейджек, буюк акъикъатларгъа иришеджек. Огълум, Имам Азамдан бу буюк илимни насыл огрендинъ, деп сорагъанларында о: «Кучюкке кучюк демедим, буюкке буюк демедим. Эр кесни динъледим», деген. О насиатны динълегенде, кибирден узакъ оладжакъсынъ, кучюкке кучюк, буюкке буюк демеден, эр кесни кибирсиз динълейджексинъ. Акъикъат анги агъыздан зуур этсе, ондан аладжакъсынъ. Акъикъий насиатлар инсанларнынъ къальплерине дева, акъикъий шифадыр. Заман олур ки, сёйлемекте хайыр тапсанъ сёйлерсинъ. Заман олур ки, насиат алмакътан хайыр корьсенъ, оны динълерсинъ, шифагъа ириширсинъ. Акъикъатларны бильген, оларны беян эткен буюк ниметлерни инсанларгъа берген олур. Бешиктен мезаргъа къадар акъикъат ёлунда юреджексинъ. Насиат динълейиджи ве насиат бериджи оладжакъсынъ. Вакъты келир, сукюнет сакъламакъ хайырлы олур, демек инъдемезсинъ. Вакъты келир, сёзюнъ хайырлы олур – сёйлерсинъ. Иште, сеадет инсанлыкъны яшаткъан, насиатларны динълемек ве я да динълейиджилерге сёйлемектир.

ИДАРЕ

Огълум Мемет!.. Аятта яхшы яшамакънынъ сыры – идаре этмеге бильмектир. Идаре икъти-сациятнынъ бель кемигидир. Керек исе, шахыслар, керек исе, джемиетнинъ омюринде энъ буюк роль ойнагъан бир къанундыр. Бу къанун-къаидеде риает эткен шахыслар ве джемиетлер юк-сельген, риает этмегенлер исе, эляк олгъанлар.

Огълум Мемет!.. Сен бу дюньяда яшагъанда идареге риает эткеннинъ сени халкъ ве Хакъ индинде азиз этер, акс алда энъ алчакъ ерде къалырсынъ.

Огълум Мемет!.. Бунынъ ичюн Дженаб-ы Хакъ Къур’ан-ы Кериминде «Араф» суресининъ 31-нджи аетинде:

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ﴿٣١﴾

КУЛУ ВЕШРААБУ ВЕЛЯА ТУСРИФУУ
«*Ашанъ, ичинъ, исраф этмень*», дие буюра.

Ашамакъ-ичмек элял, исраф этмек арамдыр. Идаре инсаннынъ ихтияджына хас шекильде фаалиет косътерир. Дженаб-ы Хакъ шунынъ

ичюн де, бизге «ашанъ, ичинъ, исраф эт-
мень», деп буюра.

Огълум, бутюн фелякетлер исрафтан догъ-
алар. Эр сеадет кьарарыны кьачырмадан, ида-
ре ёллары иле мейдангъа келир. Ресулуллах эр
бир хусуста кьарарыны бильген, идаре ёлла-
рынен арекет эткен. Инсанларны эр тюрлю се-
адетке ириштирген идаредир. Эки алемде сеа-
дет – идаре ильмини бильмектен башлар.
Малы, муаббети, акъылынен иш туткъан, ида-
реге бойсунгъан инсанлар юксельгенлер. Ке-
рек олгъанда мюдаре ёлу да инсанларгъа аят
багъышлар. Бир зат: “Эки алемнинъ раатлыгъы
– идаре, мюдаре ёлу деген”. Яхшы достлары-
нен идаре бир де дост олып душманларынен
мюдаре ёлудыр.

Огълум, мюдаре фитне чыкьармамакъ се-
бебинден душманларынынъ алларыны сиясий
бир джебэден лятифана муамеледир. Чюнки,
душман инанчы олмагъанындан, даима душ-
ман олып кьалыр. Онынънен анджакъ мюдаре
ёлунен бир кечим, бир аркъадашлыкъ ве я да
бир тиджарет ёлу кутюле билир.

Огълум, байлыкъ хусусында да идаре ме-
селесине кельгенде, бу да кечинмекнинъ эса-
сыдыр. Шунынъ ичюн кьазанчынынъ эписини

сарф эткен инсан фелякетке огърар. Идаре этюв ёлларынен бир къысмыны бириктирген кимсе, сеадет ёлуны тутар.

Чюнки, огълум, инсан дюньяда яшар экен, акъылгъа, хаялгъа кельмеген ихтияджларнен расткелишир. Иште, о заман башта япкъан идаресизлигининъ джезасыны чекер. Бугунъ-ки медениет алами бу къанунгъа таби олгъан, идаре ёлларынен арекет этерек, къазанчынынъ бир къысмыны бириктирген, захире къалдыргъан. Шунынъ ичюн де, къазанмагъа бильмек етерли дегиль, къазанчны сарф эте бильмек де лязим.

Огълум, Пейгъамберимиз бир мубарек сёзюнде бу хусуста бойле деген: *«Масрафындан икътисаткъа риаает эткен факъыр зорлукъ чекмез»*. Огълум, бу хадис-и шериф санъа омюринъде пек керек оладжакъ къаидедир. Пек буюк масраф япкъанлар тез арада эр шейлерини гъайып этерлер, амма къазангъаныны икътисад этмеге, кытып ишлетмеге бильгенлер зарурет корьмезлер. Кене де Ресулуллах бир мубарек сёзюнде: *«Пара сарф этмек икътисад ве маишетнинъ ярысыдыр»*, деген. Огълум, иште бу хадис санъа эр шейни анълатмагъа къадирдир.

Огълум, инсан эр саада идаре ёлуны тутаджакъ. Энь буюклерден энь кучюклерге къадар инсанлар бири-бирилеринен идаре ве мюдаре къанунларына коре арекет этмелилер. Буларны яхшы бильген яхшы ёлны тутар. Гъафлетте къалгъанлар исе, чыкъымсыз ве беджериксиз олулар.

Огълум, эр ерде айдавджы, капитан, командан, вели, мудир, ана, баба, эвлят ходжалыкъны алып бармакъны бильмели. Не къадар достларыньнен якъын олсанъ, малынь чокъ олса биле, исраф этмемелисинъ. Эр шейге шорбаджы козюнөн бакъаджакъ, яманлыкъларнынъ огюни аладжакъсынъ. Бутюн алемнинъ яшайышы яхшы идаре ве мюдаре иле мумкюндир. Яхшы яшамакънынъ ве яшатмакънынъ темели де будыр.

ДУШМАНЫНЪ ОЛСА ДА, ЯМАН СЁЗДЕН ИГРЕН, ЯРАМАЙ СИЯСЕТТЕН УЗАКЪ ТУР

Огълум, инсан дюнъяда яхшы яшамакънынъ, инсанлыкънынъ къаиделеринден бири шу ки – душманынъ олса да, оны незакетнен къаршыламакъ, иззет-икрам этмек, инсанларны ёкъ этеджек ярамай сиясеттен узакъ турмакътыр. Душманынъ сени яхшы бильмеген бир кимсе олгъанындан, оларнынъ къальплерине, инсаний дуйгъуларына тесир этмек, оларны ярамай адетлерден къуртармакъ ичюн оларгъа иззет-икрам этмек керек. Чюнки, инсанлыкъкъа тюшкен вазифе инсанлыкъны яшатмакъ, джанландырмакъ, ягъмурларнынъ къуру ерлерге ягъып ешерткени киби, гузель арекетлернен душманнынъ юрегине тесир этип, оны эйиликке къайтармакътыр.

Огълум, Ресулуллах даима мункирлерге къаршы энъ незакетли арекетлерде булунгъан. Оларны энъ гузель сёзлернен денъиштирмек ёлуны туткъан. Мейвалы тереклерге даима таш атылгъаны киби, буюк затлар да, даима ошекленгенлер. Эренлер бойле ошек эткенлерге

ачуванмайып, яхшылыкъ япкъанлар, икрамлар-
да булунгъанлар.

Огълум, Хасан Басрий киби буюк бир вели оны ошеклеген, гыйбет эткен кимсе акъкъында эшиткенинен, оны софрагъа давет этип сыйлагъан. Бу акъта эшитип, айретте къалгъан аркъадашларына: «Къардашларым, о гыйбет, ифтира иле манъа бутюн савабыны берди, мен онъа анджакъ бир софра къойдым, чокъмы ёкъса? Бу софра якъынлыгъымызны арттырмасыны арз этем, муаббетимизни чокълаштырыр ве бу шейлер онынъ бам-башкъа адам олмасына весиле олур», деген.

Огълум Мемет, коресинъ ки, бу улу инсанлар душманларынынъ ошеклерине, гыйбетлерине къаршы оларгъа зияфет беререк, денъиштирмек ёлуны туткъанлар. Екъане дуйгъулары, къальплеринде яшаткъан шейлери яхшылыкъ олгъан. Инсанларны яхшылыкъкъа чагъырып, оларнынъ яман фикирлерини сильгенлер, къальплерине яхшылыкъны синъдиргенлер.

Огълум Мемет!.. Пейгъамберимизден онынъ душманларыны къаргъап дуа этмесини тевсие эткенлеринде, о: *«Мен ёкъ этмек ичюн дегиль де, денъиштирмек, ислях этмек ичюн кельдим»*, деген.

Иште, огълум! Яхшы инсанлар даима исля-
ат ёлуны тутарлар. Бири-бирилерининъ арала-
рыны яхшылаштырмакъ, багъларны пекитмек
ёлуны кутерлер.

Огълум, инсан бу гузель илимлер, дуйгъу-
лар тесири алтында джанланыр, яшар. Бу гу-
зель дуйгъулар къальплердеки къаранлыкъны
кеткизир. Бутюн инсанлыкъкъа яхшы козьлер-
нен бакътырырлар. Эр кеснинъ де яхшы олма-
сыны истер, яманлыкъны, феналыкъны ич ис-
темез. Менлик ёлуна тюшкен инсанлар фена-
лашырлар, сен бу ёлны аслы да тутма. Юре-
гинъ даима инсанлыкънынъ яхшы олмасы ичюн
урмакъ борджлу. Сенинъ бу юдже дуйгъунъ ин-
санларгъа аят багъышлайджакъ, оларны юд-
жельтеджексинъ.

Иште, огълум! Бу юдже дуйгъу сени ве дже-
миетни юджельтир, дюнья ве ахиретнинъ эр
тюрлю фелякетлеринден къорчалар. Бу гузель
истегинъ иле даима огге ынтыл, инсанлыкъ
мертебелерининъ энъ юксекликлерине ириш. Эр
кеснинъ яхшы олмасыны арзу эт. Эр кесни
Хакънынъ ёлуна чагъыр. Гузель фикирлеринъ-
нен икрам ве иззетинъ, гузель ахлякъынъ иле
яша ве инсанларны яшат. Бу он эки насиатны
даима къулагъына купе этип такъ.

Мундеридже

Баба огютлери.....	3
Кириш сёзю	5
Тевхид ильми – Аллаһнынъ бирлиги	12
Ахлякъ (яхшы адетлер).....	26
Ахлякъсызлыкънынъ эсасы едидир	37
Илим.....	49
Аллаһнынъ инсанларгъа эки буюк нимети	58
Къоранта башынынъ вазифеси.....	65
Ана-баба акъкъы.....	74
Аллаһ таалаянынъ эмир эткен учь муим, ясакъ эткен учь муим шейлери.....	85
Нефсине аким олгъан, акъикъатны корер, Раббисини билир.....	92
Мувафакъиет къатий къараргъа, чалышувда, себаткъа багълыдыр.....	100
Акъикъий сёзлер аят багъышлар. Акъикъий сёзлерни динъле, насиат ал, насиат бер.....	107
Идаре.....	113
Душманынъ олса да, яман сёзден игрен, ярамай сиясеттен узакъ тур.....	117